د ماشومانو تربیت

د ماشوم د ښوونې او تربیت وخت

رنځ پوهان او اروا پوهان وايي، چې د ماشومانو روزنه د هغوی د زوکړې له وخته-ان په خېټه کې د ماشوم له غوټه کېدو وروسته- پیلېږي.اسلام هم دا خبره تائیدوي او کله چې ماشوم د مور په خېټه کې وی، هغه وخت يې مور ته له حرامو او ناوړه خوراکونو او ان غلطو کړو څخه د ډډه کولو سپارښته کړې ده.په ډېرو حدیثونو کې راغلي دي، چې کله ماشوم د مور په خېټه کې وي، نو د پلانکیو پلانکیو خوړو او میوو خوړل په بچیو دا ډول اغیز غورځوي، د بیلګې په توګه د مڼو خوړل او شیدو خوړل ماشوم ښکلی کوي.

هم دا ډول که مور ځینې خواړه وخوري، نو په بچي ځینې مثبتې یا منفي اغیزې اچوي. دا خبره نوي طب هم تائید کړې ده. په هره توګه، په دې اړه بشپړ کتابونه لیکل شوی، خو زما مطلب دا دی، چې کله ماشوم د مور په خېټه کې وي، نو مور باید د خوراک څښاک، ناستې پاستې او روحي حالاتو په چاره کې له ډېرې خیرتیا کار واخلي او داسې کارونه او خوراکونو ته نږدې نه شي، چې د راتلونکي بچي په زیان وي.

تاسو به خبر وئ، چې په ایران کې د علامه طباطبایي په نامه یو پنځه کلن ماشوم دے، چې د پنځو کالونو په عمر کې يې په څو ډوله او څو قراتونو سره قران مجید زده کړې او خپله ژباړه او تفسیر هم ورځي. د دې ماشوم پلار وايي، چې دې لا د مور په خېټه کې و، چې ما به ورته د قران مجید بېلا بېل سورتونه تلاوتول. ماښام به يې له مور سره یو ځاې کېښناستم او یسین سوره یا نوری سورې به مې تلاوتولې. هم دا ډول تر زېږدو ورسته له هماغو لومړیو ورځو مې په کور کې د قاری عبدالباسط او داسې نورو قاریانو تلاوتونه غږول او مور ته مې يې هم سپارښتنه کړې وه، چې ده ته له پیو ورکولو مخکې تل په اوداسه کې وي او ماشوم ته په اوداسه سره پیۍ ورکړي. ځینې دا سببونه او لاملونه وو، چې زما زوی په پېنځه کلنۍ کې څو ډوله د قران مجید تلاوت حفظ، قرات او تفسیر زده کړ او ان موضوعي تفسیر هم ورځي. د محمد حسین طباطبایي پلار اوس یوا مدرسه پرانستې او په هغې کې په لسګنو تر پینځو کلنو کم قاریان او حافظان زده کړې کوي. دې وايي: زه یو داسې پروګرام لرم، چې کله ماشوم د مور په خېټه کې غوټه شي او له هغه وخته مور باید په دغه پروګرام عمل وکړي او ان د بچي تر زېږدو مخکې هم باید دغه پروګرام عملي او اجرا کړي. د ده ادعا ده، چې د مور په خېټه کې ماشوم حافظ یا قاري کوي.

په هر حال، د ده دا ادعا ردولی هم نه شو ، ځکه چې پر اسلامي سپارښتنو سربیره طب او رنځ پوهنې او نویو څېړنو هم دا خبره څرګنده کړې، چې ماشومان د مور په خېټه کې هر څه اورې او له بېلا بېلو حالاتو اغېز منېږي او متاثر کېږي..

یوه ډاکټره، چې غواړي اولاد يې هم ډاکټر شي باید په همغه مهال، چې ماشوم يې په نس کې وي، ډاکټري او د رنځ پوهنې رجحانات او ګروهنې ولري. طبي کتابونه ولولي او ټوله توجه دغو څیزونو ته ورکړي.

هم دا ډول که یوه ښځه غواړي، چې بچی يې ښه موسیقي پوه شي، نو باید د دې کار لپاره له هماغه وخته، چې بچي يې په خېټه کې وي، لاس په کار شي او ښې خوندورې موسیقۍ او سازونه دې اوري.

غرض دا چې کله بچی په خېټه کې وي، نو د مور ټول حالات، ناسته پاسته، خوراک څښاک، کتل اوریدل، ګرځیدل، روحي حالات، خوښي خپګان او د ژوندانه ټول پړاوونه پر بچي هم اغیز اچوي او هغه ته لیږدول کېږي او که څوک غواړي، چې ښه او رغنده بچی ټولنې ته وړاندې کړي، نو باید د دغو څیزونو خیال دې وساتي. البته په دغو پړاوونو کې پلار هم ډیره اساسه دنده لري او پکاره ده،چې په ټولو پړاوونو کې د مور د هوساینې، کرارۍ او ارام خیال وساتي او په کومو کارونو ، چې هغه حساسه ده او خپه کېږي پرې، باید ویې نه کړي.

غرض دا چې د ماشوم د ښوونې او روزنې پړاو د مور له خېټې او ورپسې تر زېږېدو ورسته سمدستي پیلېږي او شورو کېږي..

د زېږېدو له لومړۍ ورځې د شخصیت جوړېدل

په دویم نړیوال جنګ کې کله چې جرمنیانو فرانسه ونیوله، یوه فرانسوی ښځه هم په دغو بریدونو کې ژوبله شوه او د ماغزو جراحۍ یا اپریشن ته اړمنه شوه. د جراحۍ په وخت کله چې د رنځ پوه چاقو د هغې د مازغو په یو رګ ولګېد ، ښځې په بې هوشی کې جرمنۍ سندره پیل کړه او کله چې جراح چاقو لیرې کړ، ښځې سندره هم بند کړه. رنځ پوه یو ځل بیا چاقو په دغه رګ کېښود او ښځې بیا سندره پیل کړه دې کار طبیبان او رنځ پوهان ډېر اریان کړل او چې کله ښځه په هوش کې راغله، نو د ډاکټرانو حیراني لاپسې زیاته شوه، ځکه ښځې وویل، چې ماته یو ټکی جرمني هم نه راځي.

د دې هېښنده پېښې د څېړنې لپاره یو لړ څېړندویان، اروا پوهان او رنځ پوهان سره راغونډ شول او دا چاره يې وڅېړله تر ډېرو څېړنو او پلټنو وروسته څرګنده شوه، چې دا ښځه هغه وخت، چې له ډیره وړه وه، جرمنیانو د دې پر کور برید کړی و او جرمنیانو چې د یرغل په وخت کومې سندرې ویلې، هغه د دې په ذهن کې پاتې شوې وې او تر اوسه ژوندۍ او یادې وې.

له اسلامي روایتونو هم د دې کیسې تصدیق کولای شو ، ځکه چې په حدیثونو کې راغلي دي، کله چې ماشوم وزیږي، نو په غوږونو کې يې بانګ او اقامت وکړئ. هم دا رنګه د دین مخکیان سپارښتنه کوي، چې ښځه او مېړه باید د ماشوم په مخ کې له یو بل سره مینه او جماع ونه کړي، ځکه چې کېداې شي دا چاره يې د بچي پر ذهن اغیز اچوي او اولاد يې زنا کار شي.

د اسلام دغه سپارښتنې او اوامرو ته پاملرنه او ځیرتیا د پیدا کېدو له هماغو لومړیو ورځو د ماشوم د ذهن د اغیزمنتیا ښوونه کوي.

د ماشوم تربیت وخت

وايي، چې پخوا يوې مور خپل ماشوم يو پوهته وروست او ورځنې يې وپوښتل، چې اى د حكمت او پوهې ځښتنه ماته ووايه، چې له کوم عمره د خپل بچي ښوونه او تربيت شورو او پيل کړم؟

پوهه، ماشوم ته ځير شو پوه شو، چې ماشوم د يو کال وي، نو ورته يې وويل: مېرمنې! ته ټيک دولس مياشتې ناوخته راغلې يې؛

له دې کيسې ښرګندېږي، چې د ماشوم روزنه او بربيت بايد له هماغه لومړۍ ورځې پيل شي.

هم دا راز وايي، چې يوه ورځ نامتو اديب، اندرى مالرو؛ خلکو ته د ښوونې او روزنې په اړه وينا کوله. ډيرې ښکلې او په زړه پورې خبرې يې وکړې او د خلکو خوښې شوې. کله يې چې وينا پاى ته ورسيده، نو يوه ښځه له اوريدونکيو راپاڅيده او وې ويل؛ مالرو صيب؛ زه د خپل بچي روزنه له څه وخته پيل کړم،

مالرو ورنه په ادب وپوښتل، چې ستا بچې کله پيدا کېږي؟

ښځې په حېرانتيا ځواب ورکړ، کله به پيدا کيږي؟ عجيبه خبرې کوې، زما بچې خو اوس د څلورو کالو دى. مالرو چې دا خبره واوريده، نو په چغې يې وويل؛ څلور کاله؟! اوه اوه څومره د خواشينۍ خبره ده، اى خورې تا د خپل بچي ډير غوره څلور کالونه ضايع کړي دي او زياتى دې ورسره کړى دى.

وايي، چې يوه ورځ يو ماشوم له پلار سره په چکر وتلى و دواړه يو باغ ته ورسيدل، ماشوم له ونو سره لوبې کولې، په ونو کې يې يوه ونه وليده، چې له ځمکې کږه راوتلې وه. ماشوم له پلاره وغوښتل، چې دا ونه نيغه کړي.

پلار يې وويل، زويه دا ونه اوس لويه شوې ده او نه نيغېږي. پلار يې چې هوښيار و، ور زياته يې کړه؛ بچيه انسان هم د دې ونې په څير دى، که له کوچنتيوبه او له زېږېدو وروسته د هغه سمه ښوونه او روزنه وشي او په نېغې لارې ولګول شي، نو سم او روغ لويېږي او نېکمرغۍ ته رسېږي، خو که له کوچنتيا به دا نيالګى کوږ وکړل شي او له اخلاقي رذايلو او سپکو خويونو سره لوى شي. نو بيا يې هيڅ ښوونکى نه شي نيغولى.

د امام على عليه السلام ځينې شعرونه، چې د روزنې په اړه دي لولود ،

حرض بنيک على الاراب فى الصغر

کيما تقرهم عنياک فى الکبر

و انما مثل الاراب تجمعها

فى عنفواک الحسبا کانقش فى البحر

ژباړه: خپلو اولادونو ته په کوچنيتابه ماشوموالي کې د روغو او خوښو اخلاقو لار ښوونه وکړئ، چې سبا به ښه غوره او درانه ځوانان يا پيغلې شي او ستاسو د سترګو تور او د وياړ لامل شي، ځکه چې د ماشومانو ذهنونو او فکرونو ته د نيکو ادابو، دودونو او اخلاقو تزريقول او ور زده کول د هغه نقش او انځور په څير دي، لکه چا چې په کاڼي کاږلى وى او د وخت له تيريدو سره نه ختميږي او د بارانونو، وربښتونو او داسې نورو بدلونونو راتګ يې له منځه نه شي وړلاى.

د ژوندانه لومړي اووه کلونه

د اسلام پېغمبر(ص) په يو بل حديث کې د همدغو دريو پړاوونو په بنياد د ماشومانو، هلکانو او زلميانو په وړاندې د مور وپلار د دندو او فرايضو او روزنې اره او کلي اصول په ښه توګه په ګوته کړي دي او فرمايي:

؛ ژباړه: پرېږدئ، چې اولادونه مو اووه کاله لوبې وکړي، اووه کاله بيا تاديب او وروزل شي او اووه کاله نو (له14 څخه تر 21 کلنۍ پورې) ستاسې سلاکار او وزير وي.

د ژوندانه په لومړيو اوو کلونو کې د ماشوم ذهن نيمګړے، پوهه کمه او بدن ناتوانه او کمزورے وي، نو مور و پلار ته ښايي، چې په ډېرې مهربانۍ، مينې او طريقې سره له هغو سره چلند وکړي د هغه ډېرې غوښتنې پوره دِ پوره کړي او اړتياوو ته يې مثبت ځواب ووايي. ماشومان د عمر په لومړيو اوو کلونو کې باچايان دي، نو مور او پلار يې بايد پرېږدي، چې ازاد وي حُکم وکړي، لوبې وکړي او باچاهي وکړي. هغه بايد محدود او مقيد نه کړي او کومه ښووونه او روزنه وربانديې ونه تپي. په دغو اوو کلونو کې ماشوم په غير مستقيم او لاشعوري توګه له خپل چاپيريال يانې کورنۍ، ټولنې، خپلوانو او نورو ماشومانو اغيزه اخلي او روزل کېږي.

خورا مهم پړاو

د انسان د ژوندانه لومړني اووه کلونه،چې د عمر ډير مهم او اغيزمن پړاو ګڼل کېږي، د انسان د شخصيت د جوړيدو کلونه دي.

په خوا به دا ګڼل کېدل، چې د کوچنيتابه کلونه يوازې د بدني روزنې او پاملرنې کلونه دي او دا عمر د ذهني احساساتي او ټولنيزې پالنې او سوونې عمر نه ګڼل کېده پخوانيو خلکو ګومان کاوه، چې که يو ماشوم په لومړيو کلونو کې د خوړو، جامو، روغتيا، استوګنې او ښوونې له اړخه ستونزې ونه لري او پراختيا ولري، بايد په بدني ودې او تعليمي وړتياوو کې تر نورو مخکې او تکړه وي، خو نن سبا د تجربې دا ښرګندېږي ده، چې ماشوم د ودې او لوبيدا په ټولو پړاوونو کې نه يوازې بشپړې بدني پاملرنې ته اړتيا لري، بلکې په احساسي، ادراکي، خيالي او ذهني وسونو او هم دا راز په بدني او د خبرو په وړتياوو او پوهې کې هم مينې او لارښوونې ته پوره پوره اړتيا لري.

هېره دې نه وي، چې هغه ګډوډۍ او ستونزې چې د ځوانانو او هلکانو په چلند او له بالغېدو وروسته د هغو په کړو کې رابرسېره کېږي، په کوچنيتابه کې د هغو احساساتو مينو او غوښتنو ته د سم پام د نه کولو له امله دي او د خوانۍ او بالغېدو ډېرې ګډوډۍ او چلنې ستونزې له دې امله پيدا کېږي، چې د کوچنيتابه په پړاو کې د دغه ډول ماشومانو د فکري ودې او ښوونې و تربيت لپاره مناسب کار نه دے شوے.

کله چې مونږ د ځوانانو او ان د لوبو کسانو د ټولنیزو ستونزو، ګډوډیو او د هغوي په کړو او چلند کې د رامنځته شویو کړکېچونو او خرابیو سمه شننه او پلټنه وکړو، نو دا خبره د لمر په څېر روښانېږي، چې د ماشوم د ژوندانه په لومړیو کلونو کې د مور و پلار او پالونکیو له خوا د مینې او محبت کمښت او د سمو روزنیزو لارو نشتوالے د ماشومانو په راتلونکي ژوندانه کې د ګډوډیو او له ټولنې او حالاتو سره د هغوي د نه سمون والي سبب کېږي او په دا ډول ځوانانو او هلکانو یا پېغلو کې د اخلاقي او ټولنیزو بې لاریو او د ټولنې له اصولو او قانونو څخه د سرغړاوي له امل ګرځي.

د یو ماشوم د ژوندانه د لومړیو اوو کلونو د نفسیاتي او روحي روغتیا تر ټولو مهمه مسئله اوار په ودې، لوبیدا او په تجربې کې د هغه ازاد پرېښودل دي تاسو ته څرګنده ده، چې په دې عمر کې د ماشوم ذهن او فکر لاپوره وده نه وي کړې او د هر څیز د عقلي شننې او تجربې چمتووالے نه لري، له بل پلوه د هغه پنځګوني حواس د هغه په کړو وړو، غبر ګونونو او کارونو کې ډېر مهم رول لري، نو ماشوم د همدغو حواسو له لارې په حسي او حرکتي کارونو لاس پورې کوي، ماشوم په دې عمر کې غواړي، چې لوبې وکړي، منډې ووهي، حرکت وکړي، ښکته پورته شي او پخپله په خپل ژوندانه کې نوي څیزونه تجربه او معلومه کړي، نو د خپل چاپېریال له هر څیز سره مینه او دلچسپي لري او غواړي هغوي ته لاس وروړي او تجربه او معلوم یې کړي.

د پېنځو حواسو (لیدل، اورېدل، ویل، بُویَوَل او لمس کول) په کارولو کې ازادي د ماشوم د ودې، غوړېدو، د هغه د حسي خوځښتونو د نوښتونو او پرمختګ لامل کېږي، نو په دې عمر کې باید داسې کار ونه کړے شي، چې د ماشوم باچاهۍ او د حکم ورکولو احساس ته زیان ورسي.

کله چې یو ماشوم په ټول پام او ځیرتیا سره په لوبو او کار لګیا وي، نو هغه ته امر او نهي کول نه دي پکار، اړونه او امرونه نه دي ورکول پکار او هغه له خپل کار او فعالیته نه دي غړول پکار.

اوس مهال هغه مور و پلار د خپلو اولادونو په ښوونه او روزنه کې بریالي دي، چې د خپلو اولادونو ښوونې او روزنې ته وخت ورکوي او هغه هېواد پر مختګ کولاې شي، چې د خپلو ماشومانو د ودې، لوبو او فعایتونو لپاره مناسب حالات، اړتیاوې او امکانات پوره کولې شي.

که ماشوم د خپلې ودې او لوبیدو لپاره فضا او چاپېریال مناسب او سم ومومي او د خپل وجود انرژي او خوراک په سمې او مناسبې فضا کې ولګوي، نو ډېر زر خپل روحي او اخلاقي انډول پیدا کوي.

ماشوم باید لومړي اووه کلونه په بشپړې باچاهۍ، ازادۍ او د امکاناتو په لرلو سره تیر کړي او که په کوم دلیل ده هغه باچاهۍ او واکمنۍ ته ګوزار ورکړل شي، روحي او نفسیاتي انډول یې خرابیږي.

په ښوونځیو کې د ماشومانو د ډېرو نفسیاتي او اروایي ستونزو لامل په کورنۍ کې د ودې او روزنې د سمو حالاتو او فضا نشتوالے دے.

یو ماشوم چې پېدا کېږي، باید د مور د مینې او محبت د احساس تر څنګ دا کراري او ارامښت هم ولري، چې په وخت ویده کړے شي، په وخت وېښ کړے شي، شودې ورکړل شي، جامې یې بدلې شي او ژاړا ته یې مناسب ځواب وویل شي.

که د ژوندانه په لومړیو اوو کلونو کې د ماشوم په وړاندې د مور او پلار غبر ګونونه مناسب او په ځاے وي، نو ماشوم هم په راتلونکي ژوندانه کې او په خپل شخصیت کې روحي او اخلاقي انډول او غړملتیا پیدا کوي او که مور و پلار او روزنکي یې اړتیاوو او غوښتنو ته مناسب ځواب او غبرګون و نه ښیي، نو دا چاره د ماشوم په راتلونکي ژوندانه کې د هغه په شخصیت کې د ناانډولۍ او کمزورۍ لامل کېږي.

مانا دا چې ماشوم باید په دې عمر کې بېخي ازاد پرېښودل شي، د خواوشا کسانو له مینې پوره پوره خړوب او موړ شي. په دې عمرکې د ماشوم روحیه ډېره نازکه، حساسه او نرمه وي او باید هیڅکله ونه ځورول شي.

ځینې مور و پلار دا ګومان کوي، چې ماشوم باید په دې عمر کې د هغوي ټول ؛وکړه؛ ؛مه کړه؛ او امرونه واوري او د مور و پلار بشپړ مطیع او منونکي وي. حال دا چې مور و پلار باید وپوهېږي، چې ماشوم په دې عمر کې ستاسو خبرې نه شي اورېدې یا غلي نه شي کېناستلاې، چې هېڅ حرکت او خوځښت ونه لري او له خواوشا څیزونو او خلکو سره کار ونه لري، بلکې د اسلام او نویو علمي څیزونو له مخې دا مهال د ماشوم د ازادۍ باچاهۍ د هراړخیزو غوښتنو، خوځښت، لوبو، بوختیا، ازادو فعالیتونو او بالاخره د هغهٔ د ودې، ازادۍ او غوړېدا مهال دے. په دې عمر کې پکار ده، چې د اولاد له طبیعي فعالیتونو او لوبو مخنیوې ونه شي او د هغه د غوښتنو او ګروهنو مخه ونه نیول شي، بلکې هغه باید په ازاده، چې هر څه یې زړه غواړي وکړي او خپله تلوسه، تجسس او د پلټنې احساس تجربه کړي، البته دا څیزونه پخپله د دې عمر د ښوونې او روزنې یوه موخه ده.

رسول الله (ص) فرمایي: ؛د ماشوم د باچاهۍ دوره مور و پلار ته د هغه د امر او نهي کولو پړاو دے؛

هغه مور و پلار په خپلو بچو خپله خبره منلاې شي، چې په لومړي پړاو کې یې د اولادونو خبرې منلي او پام یې ورته کړے وي، هغه مور و پلار چې د ماشوم د غوښتنو په وړاندې ودرېږي او د هغه بدني او روحي اړتیاوې پوره نه کړي، په ماشوم باندې خپله اغېزه او د خپلې خبرې اغېز هم له لاسه ورکوي او له بل پلوه د ماشوم د پټو وړتیاوو او استعدادونو د غوړېدو او ودې مخه هم نیسي.

په لومړنیو اوو کلونو کې د ماشوم د پاچاهۍ مثبتې او ارزښتناکې اغېزې

1:- د ماشوم د پټو وړتیاوو برسېره کېدا:

یو ماشوم، چې په ارام چاپېریال کې په ازاد ډول مخه کړي، چې هر څه غواړي کولاې یې شي، نو طبعاً د هغه ذهن دې ته چمتو کېږي، چې خپل ټول وس او وړتیا وکاروي او استعداد رابرسېره کړي، ځکه چې ماشوم ته د خپلو غوښتنو ځرګندولو په لاره کې که څه خنډ نه ښکاري، نوخپلې وړتیاوې ځرګندوي.

له بل پلوه همدا تجربې پخپله د ماشوم دپوهې او علم د زیاتېدو او د هغه د نوښت د وس د ډېرېدو لامل کېږي. برعکس که ماشوم ازاد نه وي او د هغه طبیعي غوښتنو ته پام ونه شي او یا ان د ماشومانه اړتیاوو مخه یې ونیول شي، نو هغه د خپلو وړتیاوو د برسېرولو او غوړولو موقع نه مومي داخلي محرک او انګېزه یې خپل کېږي او د ودې امکان نه مومي، نو داسې ماشومان په راتلونکي کې هم وده او پرمختګ نه کوي او له دوي باید د نوښت او ایجاد هیله ونه لرو.

2:- په مور و پلار د ماشوم باور:

په لومړو اوو کلونو کې که ماشوم محسوس کړي، چې هر څه چې غواړي مور و پلار یې ورکوي، نو په مور و پلار یې باور او اعتماد پېدا کېږي او مور و پلار خپل ملګري، مرستیال او په ژوندانه کې یوه تکیه ګڼي او ورسره مینه پېدا کوي او کله چې د بالېغېدو مهال ته ورسېږي، نو ځان له عاطفي او جذباتي نظره د مور و پلار د میني پامته داره او په هغوي پورې پېیلې ګڼي. د هغوې خبرې ته غوږ نیسي او له تجربو او لارښوونو یې ګټه اخلي او په خوانۍ کې هم، چې د ژوندانه په ډګر کې ګام کیږدي او ټولنې ته ورننځي، په ستونزو او ربړو کې مور و پلار خپل مل او لارښودي ګڼي. له هغوې سره خپلې ستونزې او مشکلات شریکوي، څېړې یې او له مور و پلار څخه سلا اخلي، ځکه چې مور و پلار خپل خوا خوږي او ملاتړي ګڼي.

د عمر په دې پړاو کې، چې بچې په مور و پلار باور او اعتماد پیدا کړي، نو د هغوي استدلال او دلیل هم مني او په هر حال کې ورته د مور و پلار خبره پخه او سمه ښکاري او عمل پرې کوي.

د ډېرو ځوانانو د ستونزو او ربړو یو لامل دا دے، چې په کوچنیتابه کې د هغوي روحي او احساسي اړتیاوو ته پاملرنه نه وي شوي، د دې کار پایله (انجام) دا وي، چې دغو ماشومانو په مور و پلار باور نه وي پېدا کړے.

هغه مور و پلار، چې په کوچنتیابه کې یې د خپلو اولادو ښو شخصیت د جوړېدو تر ټولو مهم او حساس پړاو، چې ماشوم یې ښخي په اختیار کې وي، له لاسه ورکړے وي، په لوېوالي کې په ماشوم باندې مناسبه او ضروري اغېزه نه شي اچولے او پر هغوي نفوذ نه شي لرلاې، ځکه چې ماشومان سوکه سوکه له هغوي لرې کېږي او متقابل باور له منځه ځي تر دې چې د ځوانۍ په پړاو او ولوله کې، چې د ماشوم د استقلال او خپلواکۍ غوښتنې احساس رابرسېره کېږي، د مور و پلار او دغه ډول ماشومانو تر مینځ واټن زیاتېږي او دا واټن، چې څومره ژورېږي له مور و پلار یې هغو مره کرکه پیدا کېږي. له بل پلوه د لارو کوڅو فرصت غواړي، ملګري او دوستان، د غولونکیو خواخوږیو، مینو او دوستیو په څرګندولو سره د ځوان له کمښت او نیمګړتیا ناوړه استفاده کړي. دغه ډول زلمي یا پېغلې ډېر زر ځان ته راکاږي او پر شخصیت یې اغېز اچوي.

که دغه ظاهري دوستان، ملګري یا سویلۍ بې لارې وي، نو له کورنۍ څخه د هلک یا جینۍ د لیرې کولو او د دوي تر مینځ د واټن د زیاتولو له پاره مناسبه زیمنه براروي او کېداي شي داسې هلک یا جینۍ اخلاقي کږلاریو یا ټولنیزو ګډوډیو او بې لاریو ته راکاږي. د دغو ټولو ناوړه پایلو لامل دا دے، چې دا ډول کسانو غوښتنو او روحي اړتیاوو ته په تېر وخت کې مناسبه پاملرنه نه ده شوې او د هغه د عمر له غوښتنې سره سم سلوک نه دے شوې. او د هغه ډېرو غوښتنو ته منفي ځواب ویل شوې دے، نو پرونې ماشوم، چې نن زلمے شوې یا پېغله شوې او د خپلواکۍ احساس یې رابرسېره شوې د خپل پلار و مور په خبرو کې کومه دلچسپي نه لري، خبره یې نه اوري، له هغوي لیرې کېږي او خپلې ستونزې او مشکلات له هغوي سره نه ګډوي، ځکه چې خپلو تېرو تجربو ته په پام سره هغه فکر کوي، چې که له مور و پلار سره خپلې ستونزې او مسایل شریک کړي او له هغوي مرسته وغواړي، نوبیا هم د تېر په څېر منفي ځواب ووینې او د غوښتنو او پرېکړو مخه به یې ونیول شي.

3: د اطاعت پړاو لپاره د ماشوم چمتووالے:

کله چې مور و پلار په دې خبره بریالي شي، چې له ماشوم سره دوستانه او نژدې اړیکې پیدا کړي او پر ځان د ماشوم باور لاسته راوړي، نو ماشوم هم ورسره مینه پیدا کوي او په زلمیتوب یا پېغلتوب کې د هغوي لارښوونو ته پاملرنه کوي او معقولې خبرې یې اوري، ځکه چې ماشوم دا احساس کوي، چې لکه څنګه مور و پلار په تېر وخت کې د هغه احساسات درک کړي او تل یې هغه په غوړېدلي او ورین تندي او خوشالۍ منلي دي او د دۀ شوق، ذوق، تلوسې او تجسس ته یې مثبت ځواب ویلے، اوس به هم د هغه د زده کړې او نورو تجربو لپاره زمینه برابروي، نو ماشوم له مور و پلار سره مینه او ګروهنه پیدا کوي او د خپلو تجربو او علم په زیاتولو کې د مور و پلار له سپارښتنو او لار ښوونو کار اخلي.

اوس چې هلک یا جنۍ په دې عمر کې وي، چې تجربې و مومي، نو د نورو تجربو ته هم ځیر کېږي او له هغوي هم ګټه اخلي او د مشرانو او مور و پلار ټولې تجربې او لارښوونې په خلاص تندي مني.

مانا دا چې په کوچنیتابه کې د مور و پلار له خوا د امنیت احساس او پر ماشوم د مور و پلار باور، غوښتنو او احساساتو ته یې پام، په لویوالي کې د هلک یا جنۍ له خوا پر مور و پلار د باور او اعتماد لامل کېږي او په دې ډول ماشوم په لویوالي کې د مشرانو اطاعت او د مور و پلار خبرو ته چمتو کېږي، له روحي او نفسیاتي نظره له خپل عمر سره سم له مور و پلار هر ډول لارښوونې او تجربې تر لاسه کوي او د هغو تجربو له زده کولو خوند اخلي.

4: په راتلونکي عمر کې د ماشوم روحي ارامښت:

دا رښتیا ده، چې د ماشوم د راتلونکي ژوندانه (زلمیتوب یا پېغلتوب) کراري او ارامښت په کوچنیتابه او د باچاهۍ پر مهال کې د هغه په خپلواکۍ، تجربې او په خپلواکه توګه له هر ډول امکاناتو څخه په ګټه اخیستنې پورې تړلې دے. په ځوانۍ یا پېغلتوب کې ارامښت، نرمي او د خبرې منل په کوچنیتابه کې د ماشوم د فعالیتونو، لوبو او خپلواکه کارونو ته پاملرنه ده. له هم دې امله د خداې ګران رسول (ص) فرمایي ؛ څومره ښه خبره ده، چې ماشوم په کوچنیتابه کې ښې لوبې، حرکت او خوځښت ولري، چې په لوېوالي کې کرار او ارام وي؛ (یستحب عرامه الغلام فے صغره لیکون حلیما فے کبره)

5: پر ځان باور، د روحي او خپلوانکه شخصیت جوړښت

هغه څیز، چې په کوچنیتابه او لویوالي کې د ماشوم د شخصیت او پر ځان د باور او اعتماد لامل ګرځي او ماشوم خپلواکه، هوښیار او باوري جوړوي، په کوچنیتابه کې د هغه خپلواکي او تجربه ده.

ماشوم په کوچنیتابه کې هر څه په اسانه توګه تجربه کوي او ازمایي یې او په عمل هغو تجربو پایلو ته رسېږي. او دغه پایلې هغه یقین ته رسوي، څومره چې د یو ماشوم لپاره فضا او چاپېریال مناسب وي هغومره هغه د خواوشا پر حقیقتونو د پوهېدلو لپاره چمتو کېږي او له دې امله په هغه کې پرځان تکیه، اعتماد او خپلواکي پیاوړې کېږي. په داسې چاپېریال کې لومړې غوښتنې دي، بیا کول دي او بیا ورپسې پر ځان د باور او اعتماد پیدا کېدل او بالاخره د یو خپلواک، پوخ او رغنده شخصیت جوړېدل.

د بادشاهۍ د پړاو څو سپارښتنې

هغه ستونزې او مشکلات، چې مور و پلار يې د ماشوم په لومړيو اوو کلونو يعنې د هغه د باچاهۍ پر مهال (وخت) محسوسوي، زياتره پخپله د مور و پلار ستونزې او مسايل دي نه د ماشوم ځکه چې ډېر مور و پلار نه غواړي، چې ماشوم ته خپل پوره پوره وخت ورکړي او د خپل وخت يو څو شېبې هغه ته جلا (جدا) کړي او پوښتنو ته يې مثبت او ښه ځوابونه ووايي. له بل پلوه دا ډول مور و پلار د ماشوم له پاره داسې فضا او چاپېريال برابروي، چې په هغې کې ټول ځيزونه د مور و پلار په خوښه، غوښتنه او ګروهه برابر شوي وي، نو داسې فضا د ماشوم د طبيعي حرکتونو، خپلواکو فعاليتونو او فطري غبرګونونو له پاره مناسبه نه ده. اوس چې ماشوم په داسې چاپېريال کې ژوندانه کولو ته اړ دے، نو له خپلو غوښتنو، تلوسو او هيلو او اړتياوو سره سم هر ځيز ته، چې لاس وروړي او هر لور ته چې خوځي د مور و پلار او نورو مشرانو له مه کوه، وکړه، کښنه، ليرې شه، لاس ورنه وړې، اخوا ورنه شې او داسې نورو اوامرو او نواهيو سره مخامخ کېږي.

دا ډول چاپېريال د ماشوم له روحي، روغتيايي او نفسياتي سلامتيا سره توپير لري. او د دې نوي نيالګي غوښتنې ځپي او د هغه پټو او نغښتو وړتياوو د ودې او غوړېدا مخه نيسي.

البته د ماشوم د ژوندانه له چاپېرياله بايد هغه ځيزونه، چې د هغه له پاره خطر لري، ليرې کړي شي، خو ماشوم هېڅ کله د خواوشا ځيزونو له ځورولو خرابولو منع کول پکار نه دي.

مور و پلار ته ښايي، چې د ماشوم د ژوندانه چاپېريال او فضا داسې برابر کړي، چې ضروري ځيزونه په سمو او خوندي ځايونو کې کېږدي او خطرناک او تېز ځيزونه لکه بياتي، چاړه، زهرجن درمل، مهم کتابونه، ليکنې، يا ګران بيه او ماتېدونکے سامان د ماشوم له لاسونو ليرې او په خوندي ځاې کې وساتي.

مور و پلار بايد هغه الکترونيکي او نور داسې سامانونه، چې خراب شوي او غواړي جوړ يې کړي، له ماشومه پټ دا کار وکړي او که جلا ځاې نه لري، نو کله چې ماشومان ويده وي دا کار دې وکړي او که د ماشوم په مخکې يې کوي، نو هغه دې په غوسې او رټلو له ځانه ليرې کړي.

هم دا راز لويو هلکانو، پېغلو او مشرانو وروڼو، خوېندو ته ښايي، چې خپل سامانونه د ماشوم له لاس څخه ليرې او پټ ساتي، ميندې بايد د ګنډلو سامان مشين، ستنې او داسې نور ځيزونه له ماشومه ليرې وساتي او کله چې ماشوم ويده وي ګنډل دې کوي، ځکه چې که ماشوم دغو ځيزونو ته ورنږدې شي او خداې مه کړه ځان خوږ کړي، نو ماشومان ګرم نه دي، بلکې د دې پېښې اصلي ګناه د مور و پلار پر غاړه ده.

که تاسو د خپلو اولادونو و ده وړتياوو غوړېدل غواړئ، نو بايد تل هڅه وکړئ، چې د ماشوم باچاهۍ او واکوالۍ ته کوم زيان و نه رسېږي او هره ورځ ماشوم ته د ؛مه کوه؛ او ؛ وکړه؛ ؛ليرې شه ؛او ؛اخوا شه؛ ؛لاس ورنه وړې؛ او داسې نورو تلقينونه او امر و نهې مه کوئ؛

که ماشوم داسې يوه غوښتنه وکړي، چې پوره کول يې شونې نه وي يا اولاد ته زيان رسوي، نو د هغه د باچاهۍ په ساتلو سره د هغه پام په ډېره ښه توګه بل پلو ته وګرځوئ او داسې کار ته يې پام وګرځوئ، چې څه ناڅه د هغه د غوښتنې ځاې ونيسي او په داسې چل، چې ماشوم متوجه نه شي خطرناک ځيز د هغه له لاسه ليرې کړئ.

د بېلګې په توګه که ماشوم چاړه يا بياتي لاس ته راوړه، نو له چغو او غوسه کېدو پرته په يوې طريقې سره د هغه پام د لوبو نور سامان ته واړوئ او چاړه ترې واخلئ. البته غوره دا ده، چې مخکې له مخکې د ماشوم له لاسته راوړنې څخه داسې ځيزونه ليرې وساتل شي، چې د هغه له پاره خطرناک وي او مونږ مجبور شو، چې هر ځيز د ماشوم له لاسه واخلو او وکړه، مه کړه، وکړه ځکه چې دا مهال د ماشوم د باچاهۍ، د هغه د تلوسو هيلو او ګټه ورو حسي تجربو مهال وي، نو بايد د هغه د تجربو مخه ونه نيول شي او د هغه د نوښتونو او د استعداد د غوړېدو څنډ نه شو.

دا پړاو له محسوساتو سره د ماشوم د بلدتيا او اشنايي مهال دے او په دې عمر کې، چې د ماشوم حسي تجربې څومره پياوړې وي، په راتلونکي ژوندانه کې به هماغومره پياوړې تفکر، تعقل او نوښت ولري.

هم دا راز مور و پلار او مشران بايد په دې عمر کې د ماشومانو د لوبو او فعالتونو له پاره مناسبه او پراخه فضا برابره کړي، چې ماشوم په خپلواکه توګه خپلې تجربې وکړاې شي. پکاره ده، چې تل د ماشوم غوښتنو ته پام وشي او له بل پلوه له هغو ټولو وسايلو او ځيزونو، چې د هغه د سپکاوي او د شخصيت د خرابېدو لامل کېږي، ليرې وساتل شي.

البته دلته د هېواد د چلونکيو او حکومت دنده هم دا ده، چې د راتلونکي نسل او د نن ماشومانو او د سبا ځوانانو د ودې او د هغوي د استعدادونو د غوړېدو له پاره مناسبې زمينې، پارکونه او د لوبو ځايونه جوړ کړي، چې د يو هېواد د ماشوم استعدادونه او وړتياوې، چې د يو قام پانګه او شسته ګڼل کېږي، بې ځايه لاړ نه شي.

د ژوندانه درېيم اووه کلونه

د ژوندانه درېيم اووه کلونه،چې له پېنځلس کلنۍ پيلېږي، د بالغېدو او ځوانۍ عمر دے.د ژوندانه په دې پړاو کې زلمې د بالغېدو د بحران او بدلانه له امله بېلا بېلې او متفاوتې ګروهنۍ، غوښتنې او احساس لرې.

له يوې خوا ماشومانه ځان غوښتنه او له نورو سره له مينې اودلچسپۍ سره اخښل کېږي. پېغله يا زلمے له دې سره سره، چې غواړي له خپلو دوستانو او ملګرو سهر وي، يوازېتوب هم غواړي. پرونے خوخوځنده او ولوله ناک ماشوم په ننۍ حساس او ژر خپه کېدونکي او نازک هلک يا زلمي بدل شوے وي او د بدن چټک بدلونونه او اوښتونو نه د هغه پر روحي او نفسياتي حالاتو ډېر اغيز ښندي په هغه کې د جنسي ځواک له راپېدا کېدو سره د مخالفت جنس په پرتله يو ځانګړے احساس پېدا کېږي.

دا مهال هلک ډېر حساس، نازک او زر خپه کېدونکے وي او د نورو د کړو وړو پر وړاندې چټک غبرګون څرګندوي. کله کله له ځان سره چورته او سوچونه وهي او کله د خواوشا کسانو خبرو ته ځير کېږي. په دې عمر کې نجلۍ يا هلک ډېر زر له همزولو تقليد او زده کړه کوي او د هغوے د کړو او چلند پېروي

کوي، د شخصیت له نظره د کوچنیتابه نسبي کراري له نابرابره بدلا نه سره مخامخ شوے وي او په هلک کې یو ډول داخلي محرکونه او بېل کونکے قوت پیدا کېږي، چې یو اړخ یې د خپلواکۍ غوښتنې هم وي د هغه تولنیزه غړملتیا ګډه وډه شوې وي او پټ ځواک یې په یو ډول د رابرسېره کېدو هڅه کوي.
نو په کړو وړو کې یې د ځان ښوونې، ځان منني او د ځان د ځرګندولو او نورو نه د ورمحسوسولو احساس ډېر وي. غواړي، چې په نورو کې مطرح شي، نوم یې وشي، ورته پام وشي او یو رول یا دنده په غاړه واخلي. البته حالات او شخصیت یې سست او ناپایداره وي او کله کله په نورو بې باوره کېږي او کار ته ډېره حوصله نه لري له خپلو نیمګړتیاوو سره مقابلې ته متې رانغاړي، په نوروپورې د پېلتیا او پیوستون وخت یې پوره شوے وي او غواړي د خپلواکه ژوندانه بنسټ کېږدي.
د هغه د خواوشا کسان، مشران او په ېېره بیا مور و پلار باید د هغه په دې حالات او د هغه په کړکېچن او حساس پوزېشن پوه شي ا له هغه سره د ې په مینه، محبت او ځانګړي نزاکت سره چلند کوي لکه څنګه چې د خداے رسول فرایي: تاسو ته سپارښتنه کوم، چې ځوانانو یا پېغلو سره نرم او مهربان اوسئ، ځکه چې د هغوے زړونه نو په ځینو ځایونو کې باید د هلک او نجلۍ په غلطیو شترګې پټې کړاے شي او ورځنې تېر شئ. پکار ده، چې تل هغه له ځان سره نږدې وساتو او تر خپله وسه ورسره ملګرتیا وکړو او د هغه روحي او عاطفي اړتیاوو ته ځواب ووایو.
د مور و پلار او مشرانو د ښه چلند او صحیح کړو وړو له امله ورو ورو د کوچنیتابه نښې ختمېږي او په هلک کې د ځوانۍ او ورې نښې احساسېږي. د عمر په دې پړاو کې د زلمي او هلک ذهني وده چټکېږي او له ذهني نظره عقلي بلوغ ته نږدې کېږي.
د خداے رسول حضرت محمد(ص) د عمر په دې پړاو کې د ماشوم پوزیشن د وزیر پوزېشن ګڼلے او د دې مانا دا ده، چې هغه نور د اطاعت، خبره منلو او ازموینې پړاو تېر کړے او د کورنۍ په هېواد کې د وزیر رول لوبوي.
ماشوم د بالغېدو بر مخه په کورنۍ کې کوم مسولیت او دنده نه لري، خو کله چې بالغ شي، نو ښایي چې یوه دنده وروسپارل شي او د کورنۍ د درانده پېټي یوه برخه په اوږو واخلي. په بله مانا باید د مور و پلار مرستیال شي او د کور د چارو په چلولو او پرېکړو کې ورسره سلا وشي. په پرېکړو کې یې خبرو ته پام وشي او د شخصیت درناوے یې وشي، چې په دې ډول یې د خپلواکۍ غوښتنې او ځان ځرګندونې جذبه پوره شي. په دې عمر کې هلک د دین په اړه هم ډېر سخت احساسات پیدا کوي، نو باید داسې فضا ورته برابره شي، چې د احکامو او عقایدو له نظره هم بشپړ شي.
دغو خبرو ته په پام سره د ماشوم په وړاندې د مور و پلار مهمه دنده او فرض ښه ځرګندېږي.

د روزنې مسولیت

مور و پلار د ماشوم د روزنې مسولیت پر غاړه لري. د خداے ګران استازے حضرت محمد (ص) فرمایي؛ خپل اولادونه وروزے (ادبو اولادکم فانکم مسئولون عنهم) ؛او تربیت یې کړئ په رښتیا چې له تاسو به د هغه په اړه پوښتنه کېږي؛.
امام سجاد علیه السلام هم د بچو د حق په اړه فرمایي ؛...او په تا باندې د بچې حق دا دے، چې خبر شې، چې هغه ستا له وجوده دے او په دې نړۍ کې د هغه ښه او بد په تا پورې تړلي دي. ته د هغه د رابلنې مسول یې، نو ستا عمل باید د هغه په اړه د هغه چا د عمل په څېر وي، چې پوهېږي، که له بچي سره نیکې وکړي، نو جزا او بدله به ورکول کېږي او که لنډون وکړي، نو سزا به ویني؛ [1]امام سجاد علیه السلام له خدایه غواړي؛ اے خدایه له ما سره د اولاد په روزنه کې مرسته وکړې.
د خداے رسول(ص) ؛اے خلکو تاسو ټول د خپلو لاس لاندې کسانو څاورنکي او مسول یاست، څوک چې د ځان او نورو په سمولو او اصلاح لګیا وي، د هغه چا په څېر نه دے، چې یوازې د خپلې اصلاح په فکر کې وي او څوک چې د نورو ازار او خورو زغمي او د هغه چا په خبر نه دے، چې هوسا، ارام او سوکاله ژوند کوي. د اولاد او کورنۍ د سختیو زغمل د خداے پر لار کې د جهاد په څېر دے؛
له دې روایته ځرګندېږي، چې مور و پلار باید د اولاد د حقوقو په ورکولو او پوره کولو کې سستي ونه کړي او د خپلو اولادونو له روزنې سرغړونه ونه کړي.

له ماشومانو سره عادلانه چلند

یوه ورځ یو سړے له خپلو دوو اولادونو سره د خداے رسول ته ورغے. پېغمبر (ص) ولیدل، چې دغه کس خپل یو بچې ښکل کړ او بل ته یې څه پام ونه کړ د خداے ګران استازي، چې کله د هغه دا ناعادلانه او بې انصافه چلند ولید ، نو ورته یې وفرمایل؛ له خپلو اولادونو سره له انصاف او برابرۍ ولې کار نه اخلې؛ بیا یې وفرمایل ؛ په خپلو اولادونو کې له انصافه کار اخلے؛ لکه څنګه چې غواړئ، ستاسو اولاد او نور خلک ستاسو په چارو او معاملو کې له انصافه کار واخلي؛ وایي، چې یوه ورځ یوه ښځه له خپلو دوو بچیو سره د خداے داستازي ماندینې بي بي عایشې ته ورغله. بي بي عایشې هغې ته د خرما (کجورو) درې دانې ورکړې، ښځې هر یوه ته یوه یوه خرما ورکړه او دریېمه هغه یې نیمه کړه او هر یوه ته یې نیمه نیمه ورکړه.
کله چې د خداے رسول کور ته راستون شو، بي بي عایشې ورته کیسه وکړه، د خداے رسول وفرمایل، ته د دې ښځې په کړو حیرانه شوې، حال دا چې خداے تعالے به د همدې کار له امله هغه جنت ته شوځي.[2]

د پیغمبرانو په سیرت کې د ماشومانو تر منځ عدل

نعمان بن بشیر وایي؛ یوه ورځ یې پلار ماته یوه ډالۍ راکړه، خو زما نورو ورونو اوخواېندو ته یې څه ورنه کړل. مور مې عمر بنت رواحه ته وویل ستا دا کار سم نه دے. زه دې په دې کار خوشاله نه یم او راځه، چې په دے اړه د خداے تعالے له رسول څخه پوستنه وکړو ، که هغه ستا د کار سپیناوے وکړ، نو زه یې منم. دواړه د خداے استازي ته ورغلل او پلار مې له رسول الله مبارک پوښتنه وکړه، چې ما خپل یوه بچي ته ډالۍ ورکړه او ښځه مې وایي، چې دا کار دې سم نه دے باید دخداے رسول یې د سموالي ګواهي ورکړي، نو تاسو په دې کې څه وایاست؟
د خداے رسول پوښتنه وکړه؛ ټولو بچیو ته دې واسې ورکړي؟وې ویل: نه

هغه حضرت (ص) وفرمایل: نو له خدایه وویرېږئ او په بچیو کې له انصافه کار اخلئ، زه په ظالمانه کار ګواهي نه ورکوم (یائې ستا دا کار له نورو بچیو سره یو ډول ظلم دی). [3]

په ماشومانو کې د مینې په ویشلو کې باید له ډېرې ځیرتیا کار واخستل شي

حضرت یعقوب علیه السلام دولس زامن لرل، چې په هغوی کې دوه زامن یانې یوسف او بنیا مین له بلې مور وو، چې راحیل نومېده. یعقوب علیه السلام به دغو دوو بچو په تېره بیا یوسف علیه السلام ته ډېر پام کاوه او زیاته مینه به یې ورسره کوله، ځکه چې لومړی خو دوی تر ټولو واړه او کشران وو او طبعا زیات ملاتړ او مینې ته یې اړتیا لرله او دویمه دا، چې ځینې روایتونه وایي، چې دوی دواړه یسیران وو او مور یې یانې راحیله بي بي په حق رسېدلې وه، نو له دې امله چې د مور له مینې بې برخې وو، حضرت یعقوب به وروره زیاته مینه کوله، چې دا کمې یې پوره کاندي.

تر دې ورتېر حضرت یوسف علیه السلام ډېر هوښیار او نابغه و او دا چارې د دې لامل شوې، چې حضرت یعقوب علیه السلام په څرګنده له هغه سره تر نورو زیاته مینه وکړه. د یوسف حاسدانن ورونه بې له دې، چې دغو ټکیو ته پاملرنه وکړي، له دې چارې سخت خپه شول او په خپلو کې یې وویل، چې زمونږ پلار له یوسف او د هغه له ورور سره ډېره مینه کوي، حال دا چې موږ تکړه یو، د کور کارونه کوو او د پلار او نور کور چارې پرمخ بیایو، نودا خو له مونږ سره زیاتی دی.

بیا یې په یو اړخیز قضاوت سره خپل پلار وغنده او وې ویل: څرګنده ده، چې زمونږ پلار په غلطه روان دی. له حضرت یوسف علیه السلام سره د ځپلې او حاسدۍ احساس بالاخره هغوی یو پلان ته ورسول او په خپلو کې یې پرېکړه وکړه، چې یا خو باید یوسف ووژنو او یا یې له دې ځایه دومره کرې کړو، چې د راستنېدو امکان یې نه وي. بیا به نو پلار ټوله مینه له مونږ سره کوي او ټوله پام لرنه به یې موږ ته راوګرځي، خو په دوی کې یو ورور، چې ډېر هوښیار او پوهه و، د حضرت یوسف علیه السلام د وژلو له پلان سره مخالفت وکړ او وړاندیز یې وکړ، چې یوسف به نه وژنو، بلکې په یو کوهي (چاه) کې به یې وغورځوو، چې ژوندی پاتې شي او که کومه قافله یا کاروان ورباندې راغی، له ځانه سره به یې یوسي، نو موږ به هم ترې خلاص شو او لاسونه به مو هم په وینو سره نه شي.

لنډه دا چې ټولو ورونو د سیل او چکر په پلمه یوسف علیه السلام له ځانه سره یووړ او یو کوهي ته یې وغورځاوه. په ژاړه پلار ته ستانه شول او وې ویل، چې بابا جانه موږ په لوبو لګیا وو او د غشو ویشتلو او سورلۍ سیالي مو کوله او یوسف مو، چې ډېر وړوکی و له خپل سامان او جامو سره کښیناوه، خو موږ په لوبو کې دومره بوخت شوو، چې ان خپل ورور مو هم هېر شو او چې کله خبر شوو، یو بې رحمه لېوه راغلی و او هغه یې خیر لی و.

بیا د دې لپاره، چې خپله خبره پخه ړي، د حضرت یوسف علیه السلام کمیس (خت) یې هم په وینو لړلی پلار ته وښود. [4]

په قران شریف کې نور ډېر سبقونه هم شته، خو یو سبق یې دا دی، چې میندې او پلرونه باید له خپلو اولادونو سره د مینې په څرګندولو کې له ډېرې ځیرتیا څخه کار واخلي.

که څوک هم حضرت یعقوب علیه السلام په دې لړ کې کومه خطا نه ده کړې او که له یوسف او د هغه له ورور سره یې مینه کوله، نولاملونه یې هم هغه وو، چې مخکې مو بیان کړل، خو په هر حال له دې کیسې معلومېږي، چې له ماشومانو سره په چلند او مینه کې بایدله ډېرې ځیرتیا او پاملرنې کار واخیستل شي، ځکه چې کله کله له یوه ماشوم سره زیاته مینه او یو کس ته زیاته توجه دبل ماشوم په زړه کې داسې کینه او حسد جوړوي، چې هغه بیا هر یو بد او ناوړه کار ته لاس اچوي او د هغه شخصیت دومره ماتوي، چې هغه ان د خپل ورور یا خور وژلو او ورته د زیان رسولو لپاره هېڅ برید نه پېژني. هر ډول چې وي، خپله غوسه ښکاره کوي او که د غوسې او خپلې د څرګندولو وخت ونه مومي، نو په زړه کې یې کینه حسادت او د کمې احساس پاتې کېږي او دمحبت او بینې دکمښت له احساس سره لوېږي او کله کله کېدای شي په نفسیاتي او روحي ناروغیو اخته شي.

ښه مې یاد دي، چې زما دیوملګري وړوکی زوی ناروغ شوی و او طبعا مینې او روغتیا پالنې ته یې ډېره اړتیا درلوده. پلار یې دهغه مشر ورور ته دهغه د ساتنې او روغتیاپالنې او ورسره د مینې کولو دنده سپارلې وه اوهغه یې په دې کار ګومارلی و. څه موده نه وه تېره، چې مشر زوی یې په یوې ناپېژاندې نفسیاتي او اروایي ناروغۍ اخته شو، ما مې ملګرې ته وویل زما په خیال ستا د مشر زوی ناروغي د مینې د کمښت او د محبت د نیمګړتیا احساس اره ناروغي یې دا ده، چې مینه ورسره کمه شوې ده د پلار یې باور نه کېده، تر دې چې رنځپوه ته یې وروست، هغه اروایي رنځپوه روته وویل، چې ستا زوی کومه ځانګې ناروغي نه لري، د دې اره ناروغي دا ده، چې د مینې د کمې له احساس سره مخ شوی دی، ځکه چې کشر ورور ته یې ډېره پاملرنه او ورسره مینه شوې او له ده سره کمه

له همدې امله حضرت امام باقر علیه السلام فرمایي: زه کله کله لو یوه بچي سره ډېره مینه کوم هغه په خپل زنګانه کښنوم او خواږه ورکوم. حال دا چې پوهېږم دا دومره مینه د هغه بل حق ده، خو دا کار د دې لپاره کوم،چې کوم بچې مې د نورو په خلاف ونه هڅېږي، له بل سره یې حسد پیدا نه شي او هغه کار ورسره ونه کړي، چې د یوسف ورونو هغه سره کړی و. [5]

په ماشومانو کې عادلانه قضاوت او د ببې ناوړه پایلې عدالت

امام صادق علیه السلام فرمایي: ماشومانو به د ښوونځي درسونه حضرت علي علیه السلام ته وړل او دوی به یې په منځ کې پرېکړه کوله او ښه او غوره به یې معلوماوه.

امام علی علیه السلام به په دې اړه فرمایل: دا کار یو ډول قضاوت او حکومت دی او په دې کار له ماشومانو سره زیاتی داسې دی لکه څوک چې د حکومت او قضاوت په چاره کې له چا سره ظلم وکړي، ښوونکیو ته مو وایي، چې که د ډبولو په وخت مو له درېو ګوزارونو زیات ووهي قصاص کېږي به.[6]

یو زلمی وایي زه له کوچنیتابه ډېر ترخه یادونه لرم، چې ببخې یې نه شم هېرولای. پلار به مې زما او د وړوکي ورور ترمنځ توپیر کاوه دواړو ته به یې په یوه سترګه نه کتل او هغه پرې تر ما زیات ګران و، له هغه سره به یې مینه کوله او زه به یې غندلم رټلم. د همدې ظالمانه چلند له امله مې له پلار او ورور سخته

کرکه پیدا شوه، زړه مې غوښتل، چې د دې غیر انساني او ظالمانه چلند غچ ترې واخلم، خو هیڅ مې له لاسه نه کېدل، د سختې غوسې اوخپګان له امله مې چې کله څوک په کور کې نه و، نو دمېلمنو کوټې ته به ورغلم او الماری او صفا دیوالونه به مې په مېخ نړول اوخرابول به مې. کله به مې ښیښې ماتولې او چې څه ورانې به مې له لاسه کېده کاوه مې. البته نور څه مې له لاسه نه کېدل،ګنې زړه مې ډېر څه غوښتل. پلار مې هېڅکله له دې چارې خبر نه شو او دا باور يې نه کېده، چې د کوټې الماری او دیوالونه به ما خراب کړي وي یا به دا زیان ما وررسولے وي.

یوه مېرمنه وايي، زمونږ یو ګاونډي دوه لوڼې لرلې، یوه هوښیاره وه او بله لږه کم عقله او کم هوشه. دواړې به ښوونځي ته تللې، مشره لور چې هوښ و عقل يې ډېر تېز نه و، د ښوونځي په سبق کې ډېره ښه نه وه او ډېر وخت به يې نومرې کمې وې، خود کشرې لور نومرې ډېرې وې او په سبق کې هم تکړه وه. مور به يې هر وخت او هر چا ته د خپلې وړې لور ستاینې کولې او دلویې بد به يې ویل دکشرې تعریفونه به يې کول، شاباسے به يې ورکاوه او مینه به يې ورسره ډېره څرګندوله، خو مشرې ته به يې ویل، چې یوازې خاورې دې پر سر شه، غټې ګټې، ته به لا نورو غټیږې، نه سبق وایې او نه دې زده کېږي. هسې مو دربانديې دومره پیسې ولګولې په تا خو مې دا جامې اوخواړه هم نه سود کېږي، بد مرغې، لټې، اخر ستا نه به څه جوړېږي؟

مشره لور يې اوس واده شوې او د څو اولادو مور ده، خو یوه روغه او سالمه ښځه نه ده، تل د سپکاوي او نیمګړتیا احساس کوي، په هر ځاے کې يې یوازیتوب خوښیږي، په مېلمستیاو کې چرته یو ګوټ کې ناسته وي او خبرې نه کوي. کله چې ورته څوک ووایي، چې ته هم څه ووایه، نو یو سوړ اسوېلے وکړي او وایي، چې زه څه ووایم؟

څو ځله يې ډاکټر ته هم وروستې ده او ډاکټر تر ازموینې وروسته ورته ویلي، چې وا ښځه ناروغه نه ده، بلکې د دې مور و پلار ناروغان دي، چې دا يې تر دې بریده رسولې ده.

یوه ورځ ترې یوه رنځپوه وپوښتل، چې ډوډۍ پخولې شې؟ ښځه په ژاړه شوه او وې ویل هو پخولاے يې شم، خو هر کله چې ډوډۍ پخه کړم پلاو و مور مې ورته کومه ځانګړې پاملرنه نه کوي او وایي ماشاءالله د کشرې خور لاس دې ډېر ښه دې او ډېر خوندوره ډوډۍ پخوي.

له دې کیسې څرګندېږي، چې په کوچنیتابه کې د ماشومانو رټل او بې ځیه خبرې، د هغوے د شخصیت خرابول او له نورو ورونو، خوېندو ان له پردیو خلکو سره د هغوے بې ځایه پرتله څومره ناوړه اوبدې پایلې لرلاے شي. د دې ښځې د لویوالي د ناروغۍ او تدمرغۍ ار لامل هماغه د کوچنیتابه بې پامې، سپکاوے او د شخصیت کمزوري کول وو داسې ماشومان هېڅ کله په خپل ژوندانه کې باوري اوپه ځان اعتماد لرونکي کسان نه شي جوړېداے او په ټول ژوندانه کې ځانونه تر نورو کم، کم لیاقته او نیمګړي ګڼي، د هغوے ذهن ته په کوچنیتابه کې دا خبره چې دے یو ناپوه، کم عقل او د نورو په پرتله نیمګړے او کم دے، دومره القاء شوې وي، چې په لوېوالي کې که د هغه د شخصیت د روغولو او سمولو لپاره هر څومره هلې ځلې وشي، هیڅ ګټه نه لري او دا ډول خلک په خپل ټول ژوندانه کې کم باوره او کم شخصیته خلک وي.

---

[1] - وسایل، 3 ټوک 135 مخ

[2] - سنن ابن ماجه

[3] - میزان الحکمه، 10 ټوک، 707 مخ

[4] - یوسف سوره قران شریف

[5] - تفسیر نمونه، 9 ټوک

[6] - تهذیب ، 10 ټوک، 150مخ

د نامه ټاکنه

مستحبه ده، چې ماشوم ته تر زېږېدو وروسته یو ښه نوم ورته وټاکل شي. د ښه نامه ټاکل په پلار باندې د بچې یو حق دے او پلار باید وپوهېږي، چې په بچې باندې ښه نوم کېږدي.

د بچیو لپاره تر ټولو غوره نومونه هغه دي، چې د خداې تعالی د بندګۍ او عبادت مانا ورکړي، لکه عبدالله، عبدالرحمان، عبدالرحیم او داسې نور... په دویم پړاو کې ښه نومونه د رسولانو او امامانو نومونه دي. که د یو ماشوم نوم محمد وي، نو ښه نه ده، چې کنیت يې ابوالقاسم وي.

د اسلام له مخې د خداې تعالی نسبتی او صفتی نومونه او هم دا ډول د رسولانو او امامانو نومونه ښه ګڼل شوي او ثواب يې بیان شوی دی. د دې مانا دا نه ده،چې مونږ باید هر ډول عربي نومونه پر ځان کېږدو ، که یو طرف اسلامي نومونه (نه عربي نومونه) کېښول غوره ګڼل شوي، نو له بل پلوه د پښتو نومونو کېښوول هم د اسلام له نظره روا دي او زما په خیال، خو که انسان داسې نومونه کېږدي، چې هم د هغه د دین او اسلامیت ښوونه کوي او د هغه د قومیت، نو دا به ډېره ښه وي لکه ایمل حسن، محمد خوشال، ګل محمد ، حسن غلام، حسین علي او داسې نور...

ځینې خلک دا خیال کوي، چې ګوا کې د پښتو نومونو کېښودل ښه کار نه دی. حال دا چې، داسې ښېخې نه ده. که مونږ د خپل خوا و شا پر مختللیو مسلمانانو ولسونو ته یوه کتنه وکړو، نو ګورو، چې هغوی له یوه پلوه خپل مذهب او اسلامیت ټینګ کړی او له بل پلوه يې خپل لرغونی دود، دستور، قومیت او کولتور هم ژوندي ساتلای دی. د بېلګې په توګه، به ایرانیان واخلو ، دا قام له یوې خوا په اسلامي نومونو ټینګ ولاړ دي، خو له بل پلوه يې خپل دودیز او لرغوني نومونه هم نه دي پرېښي او داسې ایرانیان لږ لیدل کېږي، چې د نامه یوه برخه يې د خپل ایرانیت څرګندونه ونه کړي.

هم دا راز په پنجابیانو کې هم الله دته، الله رکها او داسې نور... نومونه تر سترګو کېږي.

نوم، چې د انسان د شخصیت او پېژندګلوۍ لومړۍ ټکی او وسیله ده، څو شرطونه باید ولري. لومړی دا چې پکار ده ښه او خواږه وي،ژبړه ترخه او سپک نه وي لکه؛ ډېرانی؛ او داسی نور.

او بله دا چې لکه څرنګه، د یو کس د دین او لارې ښوونډوی دي، هم دا ډول د هغه د قام او کولتور ښوونه هم باید وکړي. اسلام هیڅ کله د داسې نومونو مخالفت نه دے کړی، چې د یو کس د قام، ولس او کولتور یا تاریخ ښووونه کوي، خدای تعالی که په قران شریف کې له یوې خوا فرمایي، چې تاسو کې تر ټولو ښه او خدای ته نږدې کس هغه دے، چې متقي او پرهېزګار وي، نوله بلې خوا یې دا هم ویلي، چې تاسو مې ډلې ډلې او قامونه، قامونه کړئ، چې سره وپېژندل شئ.

له دغو خبرو مې مطلب دا ده، چې که څه هم اسلامي نومونه غوره او ښه دي، خو پُښتنو نومونه هم د اسلام له احکامو سره توپیر او فرق نه لري.

د اولاد تربیت او د دوې پړاوونه

خدای تعالی د سوره تحریم په 16 ایت کې فرمایي؛ یا ایهاالذین امنو قوا انفسکم او اهلیکم النار

ترجمه : ای د ایمان خاوندانو ځانونه او کورنۍ مو د دوزح له اوره وژغورئ او وساتئ.

حضرت علی علیه السلام د دي ایت په سپړنه کې فرمایي: ځان او کورنۍ او اولاد ته ښه ښوونه او روزنه ورکړئ او ښه یې وروزئ. چې د دوزخ له اوره بچ شي. یوه ډېره مهمه مسئله، چې نن ورسره علمي ټولنې او نړۍ مخامخ ده او ډېرې خبرې پرې شوې او کېږي، د انسان د ښوونې او روزنې مسئله ده.

د اسلام له نظره د ښوونې او روزنې موخه (مطلب) هغه لارې چارې او طریقې دي، چې د یو ماشوم تر زېږېدو او ان د هغه تر زېږېدو مخکې باید وکارول شي، چې د انسان پټې ورتیاوې او په هغه کې نغښتې استعدادونه لازمه وده وکړي او وغوړېږي او انسان د تکامل او بشپړتیا لاره کچ کړي اسلام د یوې ایډیالې او بیلګه ټولنې د جوړولو لپاره ځان ته لارې چارې او ارونه لري. د اسلام د احکامو او اوامرو په توګه دغو ارونو ته باید د کورنۍ له جوړولو یانې تر واده مخکې، د ماشوم تر زېږېدو د مخه، وروسته او د اولاد د ودې په پړاوونو کې پاملرنه وشي.

ځان ته د جوړې (ښځې یا مېړه) غوره کول، د کورنۍ جوړول، د ښځې او مېړه پر یو بل حقونه، د نطفې (بچې) د غوټه کېدو څرنګوالی، د حاملګۍ او امېندوارۍ په پړاو کې د مور حالات، د جنین او سخرې ته هر اړخیزه پاملرنه، د ماشوم د نامه ټاکنه، د زېږېدو د وخت او لومړۍ اونۍ اداب او دودونه، د شودو ورکول او داسې نورې خبرې ټولې هغه چارې دي، چې د یو انسان په جوړښت او د هغه د شخصیت د رغیدو په څرنګوالي کې رول لوبوي.

په کلي ډول د اسلام له نظره د ماشوم د تربیت او روزنې پړاوونه په دوو برخو وېشلې شو یانې تر زېږدو د مخه او تر زېږېدو وروسته تر زېږېدو د مخه پړاوونو کې د جوړې (ښځه یا مېړه) په غوره کولو او واده کې د ضروري او لازمو شیزونو خیال ساتل. البته دا چاره ماشوم ته د ښو او غوره صفتونو او ځانګړتیاو د لېږد له اړخه مهمه ده د نطفې د غوټه کېدو په وخت، ضروري خبرو ته پاملرنه او د امېندوارۍ او حامله توب په پړاو کې د ضروري تدبیرونو خیال ساتل.

د ماشوم تر پېداکېدو وروسته پړاو په پېنځو مهمو برخو وېشل کېږي.

- کوچنوالي او ماشوموالي
- هلکتوب
- ځواني (زلمیتوب یا پیغلتوب)
- لویوالی
- زوړوالی.

دلته زه غواړم، چې یوازې د یو انسان د ژوندانه د لومړیو دریو پړاوونو (کوچنوالي، هلکتوب او زلمیتوب) په اړه یو څه وغږېږم.

د خدای ګران استازي حضرت محمد(ص) د انسان د تربیت لومړي پړاوونه په دریېو مهمو برخو ویشي او فرمایي: اَلوَلَدُ سَید سَبعَ سِنِینَ و عبد سبع سنین و وزیر سبع سنین؛ (مکارم الاخلاق.222مخ)

یاني: ماشوم په لومړیو اوو کلو کې باچا او سرخیل دے، په دویم اوو کلو کې مطیع او مریه اوغلام دے او په ورستیو اوو کلو کې وزیر او مسئول دے.

د اسلام د قدرمن پیغمبر د دې وینا په الهام سره تر 21 کلو د انسان دتربیت او لوبیدا پړاوونه په دریو پړاوونو وېشلي شو باچاهي، اطاعت او وزارت.

دا درې پړاوونه په وړوکوالي، هلکتوب او زلمیتوب تطبیق او سمون خوري.

که یو ماشوم په حقیقي او رښتینې مانا سره د پاچاهۍ او واکوالۍ موده تېره کړي او په بشپړ ازادۍ یې غوښتنې پوره شي، نو ډېر په ښې طریقې سره د اطاعت او منلو پړاوو ته ورننوځي او هر وخت به د مور و پلار او مشرانو خبره مني او که د اطاعت دا پړاو هم په سمه توګه تېر کړي، نو د کورنۍ په چاپېریال او کور کې د مور و پلار د وزارت او د هغوی د ځای ناستي مقام ته په ښه توګه رسېږي.

د ماشوم لومړني ښوونکي

هو! د ماشوم ذهن د یو سپین بورډ، تابلو یا د یو خالي کیسټ په څېر دی او په دغه بورډ چې دې هر څه انځور کړل یا په دغه کیسټ کې دې چې هر څه ثبت کړل، هغه پکې پاتې کېږي. اوس نو ستاسو خوښه ده، چې ښه شیزونه پرې انځوروئ او که بد.

زمونږ زیاتره خلک د ماشومانو په مخکې د خپلو کړو او کارونو څه خاص خیال نه ساتي او وايي، چې دا خو ماشوم دی، نه پوهېږي. حال دا چې دا خبره بیخي ناسمه ده. د ماشوم لپاره لومړۍ ایډیال او بیلګه د هغه مور او پلار وي او له دې امله، چې هغه خپل پلار یا مور د نړۍ تر ټولو لوی خوراک ګڼي او د هغه ټول کارونه سم او روا ګڼي، نو په غوښتې یا ناغوښتې توګه د مور و پلار د ټولو کړو نه یوازې تقلید کوي، بلکې دغه کارونه ښه هم ګڼي، نو په کور کې په ناستې پاستې، اړیکیو، خوراک څښاک ان د ژوندانه په ټولو چارو کې مور و پلار د ماشومانو لومړني ښوونکي دي. هغه د یوه پوه خبره، چې وايي؛ د ماشوم لومړۍ ښوونځی، د مور غېږه ده؛.

دغو ټکیو ته په پام سره مور و پلار باید د ماشومانو په مخکې د خپلو ټولو کړو او خو ځښتونو خیال وساتي او خپل کارونه او اخلاق دې یوازې په ځان پورې محدود نه ګڼي، بلکه دې خبرې ته دې تل پام لري، چې د دوی هر یو عمل، هره خبره او هر خو ځښت د اولاد ځیرنې او څارنې لاندې دی او که ماشوم هر څه زده کوي، له دوی څخه یې زده کوي.

که یو پلار په کور کې دروغ وایي او له ماشوم سره د دروغو ژمنې او وعدې کوي، نو دا تمه ونه ساتي، چې زوی یا لور یې په ګانده کې یو صادق او رېښتینی انسان جوړ شي، ځکه چې ماشوم دغه دورغ یا بل غلط کار ان د خبرو طریقه، غوسه، خپګان او نور ټول کارونه د ښوکارونو په خیال له پلار او موره اخلي او زده کوي یې.

ایا تاسو تر اوسه دا سوچ کړی، چې ماشوم دروغ له کوم ځایه زده کوي؟ د ماشوم دروغ ویل کېداي شي ډېر لاملونه او سببونه ولري، خو یو لامل سبب یې په کور کې د مورو پلار دروغ ویل دي. د بېلګې په توګه به درته یوه کیسه وکړم.

ماشوم دروغ له کوم ځایه زده کوي

موټر روښانه دی، پلار یې غواړي چې له کوره بهر لاړ شي، کله چې په موټر کې سورېږي، نو ماشوم یې رامنډه کوي او وایي؛ پلاره ما هم له ځان سره بوځه، پلار ورته وایي، چې نه بچیه، زه ضروري کار لرم تا نه شم بوتلای. ماشوم، چې د پلار ؛نه؛ ورته ډېر اهمیت نه لري په خپله خبره ټینګار کوي او پلار ته زارئ کوي، چې بویې ځي. پلار یې، چې پوه شي، ماشوم له خپلې خبرې نه اوړي، نو یو چل یې ذهن ته راشي او بچي ته وایي؛ زویه ته لاړ شه، جامې بدلې کړه، پاکې جامې واغونده، زه درته ولاړ یم بیا به دې بوځم. زوی چې په پلار طبیعي باور او اعتماد لري، په منډه لاړ شي، چې جامې بدلې کړي، خو چې راستون شي، نو نه یې د پلار څه ځرک لګي او نه د موټر. یوازې د موټر لوګی ښکاري ماشوم چې دا حال وګوري، زړه یې کنبي، ډېر خپه شي چیغې کړي؛ پلاره ته وایې دروغجن یې، دروغجه!

ماشوم رېښتیا وایي، پلار یې دروغجن دے، ستاسو په خیال داسې یو پلار خپل زوی ته ویلای شي، چې زویه یا لورې دروغ مه وایه، دروغ ښه کار نه دے؟ زما په خیال، ماشوم باید له خپل چاپېریال او کورنۍ زده کړي، چې دروغ ویل بدکار دی او رېښتیا ویل ښه کار.

د مور او پلار دروغو ته د ماشومانو پاملرنه

کوچنی او ماشوم وم، چې یوه ورځ مې ترور له پلار سره سلا کوله او ویل یې زما په خیال پنځوس کاله مې پوره شوي. له پېنځه پنځوسو اوړېدلی یم ماته ښکاري، چې د شپېتو شوم او بیا یې ډېر په حیرانۍ وویل؛ وایي، چې؛ د شپېتو شي، نو د وېشتو شي؛ ایا زه اوس د وېشتو یم؟

د ترور له تللو وروسته مې پلار د قران مجید په شاه زما د ترور د زوکړې نېټه راوویسته او وې لیدل، چې ترور مې کابو د اتیاو کالو وه!

یوه بله ورځ مې مور د پېژند پاڼي د جوړلو پر مهال خپل عمر شل کاله ولیکه مور ته مې وویل موري زه چې دې مشر زوی یم، د دولسو کالو یم، نهه میاشته هم ستا په خیټه کې وم دا شول دیارلس او د واده پر مهال ستا عمر څوارلس کاله و، دا شول اوه ویشت کاله، دلته دې شل کاله ولې ولیکل؟ ایا ته وایې، چې دروغجن د خدای دښمن دی، نو بیا ولې دروغ وایې؟ مور مې ترخه شوه او وې وېل؛ څه څه ستا له دې حسابونو سره څه کار دی؛او بیا یې چې کله ولیدل، چې زما خبره منطقي ده، نو وې خندل او وې ویل؛ زویه دا خو د مصلحت دروغ دي؛ دلته په رښتیا ویل کې فتنه ده.

ما وپوښتله، چې مورې فتنه یې په کوم ځای کې ده؟ وې ویل؛ تاته پته نشته که پلار دې پوه شي، چې زه د اووه ویشتو کالو یم، نو کیداي شي دا فکر یې واخلي چې زه بوډۍ شوم او بله ښځه وکړي!!!

دغو کیسو ته په پاملرنې سره، ایا مونږ ویلای شو، چې داسې ماشومان به رښتیني لوی شي او درواغ به نه وایي؟

تر زېږېدو وروسته لومړني اداب

1:-لمبول : مستحبه ده، چې ماشوم تر زېږېدو وروسته ولمبول شي.تر لمبولو مخکې پر دې پوهیدل ضروري دي، چې ایا ماشوم ته خو څه زیان لري او که نه. ماشوم باید په همغه لومړیو وختونو کې ولمبول شي او تر زېږېدنې وروسته د غسل ځنډول ښه نه دي، که یوه یا دوه ورځې لمبول وځنډېږي، باک نه لري، خو ډېر ځنډول او تاخیر یې مکروه دي.

2:-اذان، اقامت: مستحبه ده، چې د ماشوم تر زېږېدو وروسته د هغه په ښي غوږ کې اذان (بانګ) او په کین کې اقامت وکړې شي.

غوره دا ده چې د زېږېدو په لومړۍ ورځ د ماشوم په ښي غوږ کې بانګ او په کین کې اقامت وویلی شي یا دا کار د نوم بر وچیدو او غورځیدو مخکې وشي.

3:-د ښه نامه ټاکل: ابو هارون وایي، زه د امام صادق علیه السلام ملګرې وم او ورسره به مې ناسته پاسته کوله. یو څو ورځې هغه ته ورنه غلم، څه موده پس چې ورغلم، نو راته یې وویل: ډېرې ورځې وشوې نه ښکارېدې؟ ورته مې وویل: هو، خدای پاک زوی راکړې دے، نو ځکه مشغول وم.

وې فرمایل: قدم یې مبارک شه، دا راته وواېه، چې نوم دې پرې څه اېښی؟ ومې ویل؛ محمد؛ امام صادق علیه السلام ځمکې ته وکتل او وې فرمایل محمد، محمد او دومره ټیټ شو چې مخ یې ځمکې ته نږدې شو، بیا یې وفرمایل: زما مور او پلار او ټوله نړۍ د محمد(ص) له نامې زار شه بیا یې راته وویل اوس چې دې پرې دا نوم ایښی دی، نو کنځل ورته مه کوه، سپکوه یې مه، وهه یې مه او بد ورسره مه کوه. د نړۍ په مخ کوم کور کې چې محمد نامه وي، د شیطان له پله او چالونو به پاک وي.

4:-عقیقه: د هلک یا جینۍ عقیقه (د ګډ یا بل څاروي حلالول پر خلکو او غریبانو یې ویشل) ښه کار دے او په دې ډېر ټینګار شوې دے..

- مستحبه ده چې په اوومه ورځ د بچي عقیقه ورکړل شي.
- که د یوچا عقیقه نه وي ورکړل شوي، نو مستحبه ده چې په خپله عقیقه ورکړي
- په عقیقې کې د ګډې، بزې، غوا یا اوښ حلالول کافي دي.

• که عقیقې خوړلو ته یې چاته بلنه ورکړې وي نو په کار ده تر لسو کسانو کم نه وي.
• غوره ده، چې مور او پلار د ماشوم د عقیقې غوښه ونه خوري.
5:-د وېښتو خریل: د ماشوم د زېږېدو په اوومه ورځ مستحبه ده، چې د هغه سر وخریل شي او د وښتو په اندازه یې سره زر یا سپین زر صدقه ورکړل شي.
6:-ختنه: هر مسلمان باید سنت شي.
• ضروري ده، چې هر ماشوم تر بالغېدو مخکې سنت کړئ.
• سنتېدل د لمانځه او نورو عبادتونو په سمه توګه د ادا کولو شرط دے.
• که یو کس له بالغېدو مخکې سنت نه کړی شي، نو تر بلوغ وروسته ضروري ده، چې په خپله د ځان سنتولو لپاره لاس په کار شي.
• غوره ده، چې ماشوم په اوومه ورځ سنت کړی شي.
• په سنت کې د ډوډۍ ورکول غوره کار دی.
• ماشوم چې څومره په کوچنتابه او ماشوموالي کې سنت شي، هم دومره غوره ده، ځکه چې د ماشوم ټپ هم زر ښه کېږي او هم یې درد کم وي.

د اسلام له نظره د ماشومانو خوراک او څښاک:

• ماشومانو ته د عین نجاست ورکول (هغه څیز چې عین نجس وي لکه سپي او خنزیر او وینه خوړل) حرام دي.
• ماشومانو ته د هر مستوونکي او نشه کوونکي څیز ورکول حرام دي.
• د نجسو څیزونو ورکول جایز نه دي.
• ماشومانو ته د نجسو څیزونو ورکول ښه کار نه دي.
• د نجسو اوبو ورکول هغه وخت جایز دي، چې عین نجاست (لکه متیازې) پکې نه وي.
• ماشومانو ته د شرابو او حرامو څیزونو له ورکولو څخه ډډه وکړئ.

د شېدو او پَیو ورکول

هغه روایتونه، چې د اسلام له مخکښانو زمونږ لاس ته راسبدلي او همدا راز بېلا بېلې تجربې، ازمېښتونه او معاینې د دې ښودنه کوي، چې د مور شیدې د ماشوم په جوړښت، ذهنیاتو او د هغه د شخصیت په جوړېدو کې بشپړ اثرات اچوي.
له هم دې امله که له یو پلوه ماشوم ته د مور د شودو په ورکولو ډېر ټینګار شوی، نو له بل پلوه دا سپارښتنه هم شوې ده، چې میندې باید په کومو کومو طریقو، لارو او حالاتو بچو ته شودې ورکړي. که خوښه مو وي لومړی به د شریعت او اسلام له نظره ماشوم ته د شودو ورکولو د احکامو او ادابو په اړه لږ وغږېږو او بیا به د نوي طب له نظره دا چاره وڅېړو.

شېدې ورکول، د اسلام له نظره

د اسلام له نظره هغه مو، چې ماشوم ته د شېدو ورکولو لپاره باید غوره شي، چې مسلمانه، پاکه، عاقله، ښکلې، نېکه، او د ښو ظاهري او باطني اخلاقو او ورتیاوو څښتنه وي.
د اسلام له نظره یوه مور باید پوره دوه کاله خپل اولاد ته شودې ورکړي، که څه هم تر دې کم یې هم ورکولای شي، خو غوره دا ده، چې ماشوم باید پوره دوه کاله د مور شودې وڅښي. البته د دوو کلو نه ډېر شیدې ورکول هم جایز دي.
د اسلام په احکامو کې راغلي، چې لومړی خو غوره دا ده، چې خپله مور ماشوم ته شودې ورکړي او که خپله مور یې شیدې نه لري، نو یوه ښه دایه دې ورته ونیسي.
له اسلامي اړخه مېړه حق نه لري، چې ښځه ماشوم ته د شیدو په ورکولو مجبوره کړي یانې که مور وغواړي، چې ماشوم ته شیدې ورنه کړي، نو دا کار کولای شي او له مېړه څخه بچي ته د تي ورکولو پیسې او خرچه اخیستلای شي. البته که حالات داسې وي، چې بله دایېه نه پېدا کېږي یا ماشوم ته نور خواړه او نورې شودې زیان لري، نو په دې توګه واجبه ده، چې مور بچي ته شودې ورکړي.
هغه ښځې چې مکروه دے، له پیو یې استفاده ونه شي او د دایني په بڼه ونه نیول شي، دا دي؛
• کم عقله او بد رنګه ښځه
• کافره ښځه
• بد اخلاقه ښځه
• هغه ښځه چې شودې یې له ناروا لارې جوړې شوې وي.
• هغه ښځه چې نیکې ځانګړتیاوې ونه لري.
د اسلامي احکامو له نظره که د یوې ښځې شودې کمې وي او یا د روژې نیولو له امله یې شودې کمېږي او ماشوم ته زیان رسوي، نو روژه پرې حتمي او یقیني نه ده.
د اسلام له نظره د شودو څښل د ځینو کسانو د محرمیت او خپلوۍ لامل هم کېږي. د بېلګې په توګه که دوه کسان له یوې ښځې له هغو شرایطو سره سم، چې اسلام یاد کړي دي، شودې وڅښي، نو دغه دوه کسه پخپلو کې خپلوان او محرم کېږي او هم دا ډول له هغې ښځې سره هم، چې شودې یې ورځنې څښلې وي.

د ماشومانو وهل، ټکول او رټل

د ماشومانو وهل رغوونکي رول نه لري، بلکې په ښوونه او روزنه کې د يو غړوونکي او منع کوونکي لامل په توګه ګڼل کېږي. کېدا ے شي ماشوم د وهلو له وېرې په څرګنده له يوه کار لاس واخلي او منعې شي، د مشرانو په وړاندې يو کار ونه کړي، خو په حقيقت کې د هغه بد عادت له منځه نه ځي.

د بدني سزا او وهلو زيانونه

د ماشومانو وهل کله کله، بلکه زياتره وختونه ډېر مهم او لوي زيانونه لري او ماشومانو شخصيت ته نه جبرانېدونکي زيانونه رسوي. په دغو زيانونو کې ځيني دا دي:

1:- ماشوم په خپل ژوندانه کې په دې عادتېږي، چې زور ته هېڅ بې هېڅه او بې دليله تسليم شي، ماشوم په دې منطق او عادت سره لويېږي، چې په دنيا کې ګټه د زورورو او بدمعاشانو ده او دنيا د زور دنيا ده، نو چې کمزورے درته په لاس درځي، ټکوه يې او خپل کار وباسه.

2:- ماشوم له وهونکي سره که هغه هر څوک وي دښمني پيدا کوي، په هغه بدګومانېږي او د سرغړاوي احساس يې زياتېږي.

3:- په وهلو ټکولو سره ماشوم بې زړه لويېږي، خپل شخصيت او درناوې له لاسه ورکوي، روحي انډول نه لري او د يوه کمزوري شخصيت څښتن او ډارن کس تري جوړېږي.

4:- کوم مشران، چې په کوچنيوالي کې ډېر وهل وخوري، له هغه يو ظالم کس جوړېږي او له دې امله چې پخپله په دې منطق سره لوي شوې وي په راتلوني ژوندانه کې هم له دې دليل او وهلو خوړلو کار اخلي او خداي مه کړه که کوم مقام ته ورسېږي، نو بيا خو ډېرې ناوړه پايلې ولري.

که د نړۍ د نامتو ظالمانو واکمنانو تاريخ او د ژوندانه پېښې راوڅېړو، نو معلومېږي، چې د حجاج بن يوسف، هټلر، صدام ، بش او داسې نورو ظالمانو په څېر کسانو په کوچنيوالي کې ډېر ډبول خوړلي او د همدغه تاو تريخوالي او وهلو ټکولو په روحيې سره لوې شوي دي. داسې کسان مثبت او رغنده شخصيت نه لري، نو د خپل شخصيت ځيني نيمګړتياوې د ظلم له لارې پوره کوي او خپلې زړې عقيدے له دې لارې برسره کوي.

امام صادق عليه السلام د ماشومانو د وهلو ناوړه پايلو ته په پاملرنې فرمايي؛ په ماشومانو حد نه جاري کېږي، بلکه په سمه توګه بايد ادب شي.؛

ډېر مور و پلار د ماشومانو په ښوونه او روزنه کې له وهلو کار اخلي او ځيني يې له بدني وهلو پرته نورې رويې هم کاروي لکه، ماشوم په کوټه کې بندول، رټل، کنځل او داسې نور.

بايد ووايم، چې دا ډول سزاګانې او ادبونه هم د وهلو هومره بدې پايلې او زيانونه لري. دا کارونه د ماشوم شخصيت سپکوې کوي، چې ماشوم په خپل ژوندانه کې دغو ناوړه کارونو ته مخه وکړي او په دغو چارو روږدې شي. سربېره پردې ډېر وهل او رټل د ماشوم د سپين سترګۍ او خپل لامل هم کېږي.

امام علي عليه السلام فرمايي؛ په وهلو او رټلو کې زياتون د سپين سترګۍ او ضد اور لمبه کوي.؛

اسلام مينه، محبت، مهرباني او نرمي د ښوونې او روني تر ټولو ښه لاره ګڼي. که څه هم په ځينو ځايونو کې بنيادم اړ وي، چې د ماشومانو په غلطيو اوخطاګانو مناسب غبرګون وښايي، ځکه چې که ماشومانو د ناوړه او سپک کار په وړاندې مناسب غبرګون ونه ښوول شي، نو د دغو کارونو سپکوالي او غلطوالي د ماشوم په سترګو کې کمېږي، ماشومان بيا داسې کار غلط ناوړه نه ګڼي او کېدا ے شي ورباندې روږدې شي.

نو له غلطيو او ناوړه کارونو د ماشومانو د زغورلو لپاره ځيني غير بدني سزاګانې بايد په نظر کې ونيول شي. لکه له ماشومه خپه کېدل، له انعام او بوختيا د هغه منعه کول، يا له لوبو او د هغه له خوښو کارونو د هغه بندول، که دا ډول سزاګانې او ادبونه په سمه توګه عملي شي، نو د ماشومانو په روزنه کې ښه رول لوبولې شي.

يوه سړي حضرت امام موسی بن جعفر عليه السلام ته د خپل بچي شکايت وکړ امام ورته وفرمايل؛ چې بچې دې مه وهه او د ادابولو لپاره ترې خپه شه، خو پام کوه چې دا خپګان دې ډېر اوږد نه شي. البته لکه څنګه چې مخکې وويل شول سزا که بدني وي او که غير بدني، رغنده رول نه لري او ډېر مهال مثبته اغېزه نه ښندي او ماشوم ځان سمولو او اصلاح کولو ته نه هڅوي.

يو ماشوم کېداې شي د وهلو او سزا له وېرې په ښکاره يو کار ونه کړي، خو که فرصت پيدا کړي، نو په پټه يې کوي او د دې پايله دا ده، چې کله کله وهلو او ټکولو څخه د ژغورېدو لپاره له دروغو، ريا او غولولو کار اخلي او مشرانو ته دوکه ورکوي يا دروغ وايي، په ځينو ځايونوکې که سزا مناسبه او په موقع وي، نو روغونکې اغېز لري. البته په داسې ځايونو کې سزا خطا کوونکي کس پر صلاح سربېره نورو ته هم عبرت او سبق لري. کله کله انسان غواړي، چې ماشومانو ته د کومې غلطۍ او ناوړه کارسزا ورکړي، نو پکار ده، چې په څرګنده يې تنبيه کړي، چې نور ترې هم سبق واخلي او بيا داسې غلط کار تکرار نه کړي.

د ادابو او سزا مهم ټکي

د ماشومانو په تنبيه والو او ادابولو کې لاندينيو ټکيو ته پاملرنه پکار ده.

ضروري نه ده، چې سزا او ادابول تل په ژبې او خبرو سره وي، کله کله يو ملامته نظر او خپه سترګې هم ماشوم پوهولې شي.

له تنبيه ولو او ادابولو مخکې بايد د شوي غلط کار ريښې او لاملونه ولټول شي، چې د هغو په ختمولو سره د غلط کار د تکرار مخه ونيول شي.

تنبيه بايد د بنيادم وروستۍ حربه او لاسوند وي ياني که په بله توګه ماشوم له کومې غلطۍ منعې کولاى شو، نو بايد له تنبيې کار وانخلو په تېره بيا له وهلو خو تر وسه وسه ډډه پکار ده.

توجه پکار ده، چې ماشوم د هغه د ملګرو تر وړاندې تنبيه نه کړو، ځکه چې د ماشوم د خپګان، د شخصيت د خرابېدو او شپين سترګۍ لامل ګرځي.

په تنبيه کې بايد د ماشوم هغه بد کار ورټل شي، چې کړې يې وي او د ماشوم شخصيت بايد ملامت او خراب نه کړي. د بېلګې په توګه که ماشوم يو غلط کار وکړ، نو ورته دې وويل شي، چې ستا دا کار غلط دے. نه دا چې ته ډېر بد هلک يې؛ يا ؛ډېر خراب او غلط کس يې؛ دا ډول خبرې نه دي پکار. بلکې هماغه غلط کار ماشوم ته وريادول پکار دي.

مور و پلار ته ښایي، چې د خپلو وړو بچو سزا او ادبول پخپله وکړي او دا کار خپل کوم مشر زوي یا لور ته پرې نه ږدي، ځکه چې دا چاره د بچیو تر منځ د اختلاف او د بدګومانیو لامل کېږي.
ماشوم ته د نورو ماشومانو د ځانګړتیاوو او ورتیاوو وریادول ښه پایله نه لري. او په ماشومانو کې حسد او خپل لامل ګرځي.
په سزا کې باید ماشوم وپوهول شي، چې د کوم کار له امله سزا ویني نو بیا له هغه کاره ځان وساتي، په ټولو مواردو کې باید ماشوم پوه شي، چې د کور خلک له هغه ولې خپه دي او هغه کوم داسې کار کړې دے، چې نور یې له ځانه خپه کړي دي؟
د ماشوم هره غلطۍ او خطا سزا نه لري، د بیلګې په توګه که د ماشوم له لاسه د شیشې ګیلاس وغورځېږي او مات شي، د ماشوم خپلې غلطۍ ته پام وګرځي او ځان ورته ملامته ښکاره شي، نو مور و پلار ته ښایي، چې په دې کار یې سزا نه کړي یا پرې چغې ووهي، بلکې په کرارۍ سره ورته ویل پکار دي، چې بیا دې ډېر احتیاط او پاملرنه کوي.
په سزا کې باید د ماشوم بدني او روحي ستونزو ته پام لرنه وشي.
ماشوم باید په چټیاتو او وهمي څیزونو سره سزایي نه شي. د بیلګې په توګه هغه له ؛باو؛ ؛دیو؛ او ؛بلا؛ او داسې نورو څیزونو وېرول نه دي پکار.
د ماشوم سزا کول او ادبول دې د مور و پلار او ښوونکیو د زړه د سړېدو او غچ اخیستلو په احساس سره نه وي، بلکې د ماشوم د سزا پر مهال باید په خپلو احساساتو بشپړ کنټرول او واک ولرل شي، چې ماشوم دا احساس ونه کړي، چې مور و پلار یا مشران یې د هغه په سزا کولو خوشالېږي او زړه یې سړېږي.
د ماشوم په تنبه ولو کې لاپې او غورې وهل، د بېلګې په توګه؛ پښې به دې ماتې کړم؛ یا داسې نورې خبرې، کېدای شي موقت او مهالیز اغېز ولري، خو ماشوم ډېر زر پوهېږي، چې مشران او مور و پلار یې دا کار نه کوي، بلکې هسې ډوزې ولي، نو خپله اغېزه ډېر زر له لاسه ورکوي.
په ضروري تنبیه کې باید له سستۍ او بې پالۍ کار وانه خیسل شي او داسې نه ده پکار، چې مور و پلار تر یوې مودې د ماشوم په غلطو کارونو سترګې پټې کړي او چې ډېرې ناسمې راټولې شي، نو په یو ځای یې تنبیه کړئ، بلکې ماشوم باید په هرې غلطۍ په وخت او موقع تنبیه شي او هغه ته سمه لار وروښوول شي.
که ماشوم له ناسمو کارونو ستومانه شي او له هغه کار راستون شي، نو باید په مینې او محبت سره ومنل شي، چې له انسانه خطا کېږي، خو انسان ته پکار دي چې هڅه وکړي، چې پخپله خطاګانې کمې کړي.

د ماشوم ژړا ته د رسول الله (ص) مبارک پاملرنه

امام صادق علیه السلام فرمایي یوه ورځ د خدای استازي د ماسپښین د لمانځه جمعه ورکوله، خو دوه وروستي رکعتونه یې ډېر په بیړه وکړل او مستحبات یې تر سره نه کړل. تر لمانځه وروسته خلکو وپوښتل، چې اې د خدای رسوله: په لمانځه کې کومه پیښه در پېښه شوې وه؟ ولې دې لمونځ په بیړه پای ته ورساوه؟ وې فرمایل ولې څه چل شوي دے؟
خلکو ورته وویل وروستي دوه رکعته دې ډېر په بیړه وکړل. پیغمبر (صلی الله علیه و آله) وفرمایل ولې تاسو د هغه ماشوم ژړا او کوکارې نه اورېدې؟
د امام حسین علیه سلام دایه؛ ام الفضل؛ چې د عباس مېرمن وه، وایي یوه ورځ رسول الله مبارک امام حسین له ما واخیسته او په غېږه کې یې تشې متیازې وکړې. ما ماشوم ډېر په سختنه له پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و اله) راکاږه او ماشوم په ژاړه شو. رسول الله مبارک راته وفرمایل اې د فضل مورې: کراره اوسه زما جامې خو به اوبه پاکې کړي، خو د دې ماشوم د زړه خپګان او غم به څوک لرې کړي؟
وایي، چې د اسلام په سرکښیو کې دا دود و، چې خلکو به بچې رسول الله مبارک ته وروستل، چې نوم یې ورته کې.د خدای رسول به په ورین تندي ماشوم په خپله غېږ کې کېناوه او مینه به یې ورسره کوله کله کله به داسې وشول، چې ماشوم به د خدای د رسول (ص) په غېږ کې تشې متیازې وکړې او مور و پلار به یې شور جوړ کړ، ماشوم ته به یې سختې خبرې وکړې، چې ولې د ې متیازې وکړې.
د خدای رسول به خلک له دې کاره او له ماشومانو سره له سختۍ او وهلو منعې کول او فرمایل به یې، چې په زوره ماشومان له کارونو مه منعې کوئ بیا به یې په ماشوم نوم کېښود او دعا به یې ورته وکړ او مور و پلار به په خوشالۍ خپل اولاد یووړ پر دې مهال به د رسول الله مبارک په تندي د غوسې یا خپګان هیڅ یینې نښانې نه وې او کله به چې ماشوم لاړ نو خپلې جامې به یې ووينځلې.

پر ماشومانو د سختۍ او وهلو پایلې

وایي چې یو ورځ پولیسو یو هلک او جینۍ ونیول او تانې ته یې راوستل. کله چې تانې دار له دوی د غلطو کارونو او غلا لامل وپوښته، نو هلک ورته داسې وویل: پلار مې ډېر کنجوس او بخیل دے. زه به چې کله ښوونځي ته تلم، نو یوه روپۍ به یې نه راکوله کله به مې چې په ښوونځي کې نور هلکان لیدل، چې د کینټین (د خوړو دکان) مخې ته راټول شوي، بسکټ یا کیکونه خوري، نو زما به هم ډېر زړه غوښتل، چې کاشکې ما هم پیسې لرلای او د دوی په څېر مې بسکټ یا چاکلیټ اخیستی وای زما ټول ارمان د یوې روپۍ لرلو.
په هم دغو چورتونو کې وم، چې له ګل محمد سره اشنا شوم. د ګل محمد پلار د هغه مور طلاقه کړې وه او مور یې مړه وه. ده هم زما په څېر د ښوونځي له دوکانه د خوړو د اخیستو لوی ارمان درلود.همداغه ارمان او د محرومۍ احساس زموږ د دوستۍ ګډ ټکی و او زموږ د ملګرتیا مزی یې ټینګ کړ.
ډېر مهال به له یو بل سره کېناستو او د زړه خواله به مو سره کوره. زموږه ملګرتیا تر دې بریده ورسېده، چې دواړه په دې سلا شوو، چې د نورو ماشومانو سامانونه به پټوو او پیسې به برابروو، نو د ملګرو کتابونه، کتابچو او قلمونو پټول مو پیل کړل. خیر یوه ورځ ښوونکي ولیدو او له دې کاره یې توبه ګار کړو، ما او ګل محمد وپتېیله چې بیا به غلا نه کوو.
ما مې پلار ته ډېر وویل، چې لږ تر لږه یو څه ماتې پیسې راکوه، خو هغه نه راکولې او وهلم به یې. د ګل محمد انجام هم همدا و. لنډا دا چې دواړو پرېکړه وکړه، چې له ښوونځي بهر غلا ته ملا وتړو. له دکانونو مو غلاګانې پیل کړې او بالاخره یوه ورځ ونیول شوم.

پولیسو مې له پلاره ژمنه واخیسته، چې زما خیال به ساتي، خو پلار مې سړی نه شو او ما خپلو غلاوو ته دوام ورکړ، خور مې هم له ځانه سره په دې کار روږدې کړه او یوه روغ دواړه د پولیسو په لاس کې پرېوتو.

په محبس کې مې خیال کاوه، چې پلار به مې خلاص کړي، خو هغه زموږ د ژغورلو لپاره هېڅ لاس و پښه ونه خوځول او بې له دې، چې زموږ د دغه بدکار او غلا د کولو پر صحیح لامل ځان پوه کړي، موږ به یې تل تر وهلو لاندې نیولو.

کله چې مې پلار پوه شو، چې زه نور سبق نه وایم،نو له یو مستري سره یې شاګرد کړم. ښوونکی مې هم ډېر بد اخلاقه او ناکسه سړی و. ډېر سخت کار به یې راباندې کاوه او د ورځې به یې یوازې یوه روپۍ راکوله. دومره به یې وهلم، چې له ژونده یې بېزاره کړم او بالاخره له کوره تښتېدو ته اړ شوم. له کار او ژونده مې کرکه کېده، انسانان مې بدې شول او ټول راته دښمن ښکارېدل، نو د خلکو د ازارولو او ځورولو روحیه مې پیدا کړه، تل به مې نور خلک په تېره بیا ګاونډیان ځورول او زیان به مې وررساوه او خور به مې راسره په دې کار کې مرسته کوله.

تاسو ولیدل، چې په دې کیسه کې وهلو او ټکولو او د ماشوم اړتیاوو او روحیاتو ته بې پامۍ هغه له کوم برخلیک سره مخامخ کړ او یوه کورنۍ یې څنګه بدمرغه کړه. دا د وهلو له ناوړه پایلو یوازې یوه بېلګه وه، چې ما تاسو ته وړاندې کړه. که د نړۍ د لویو او وړو مجرمانو او ظالمانو ژوندپېښې رواړوئ، نو ډېر پکې داسې کسان دي، چې په کورنۍ کې ورته په سپکه سترګه کتل کېدل، غوښتو او روحیاتو ته یې سمه پاملرنه ده شوې او د کور د ناوړه چلنداو وهلو له امله له کوره تېښتې، غلطو کارونو او د خلکو ازارولو ته اړ شوي دي.

په دې هیله چې مور و پلار د ماشومانو د بې ځایه وهلو او تنبیهولو ناوړو پایلو ته ځیر شي او ټولنې ته د مثبتو وګړیو د وړاندې کولو هڅه وکړي.

د لور او زوي تر منځ توپیر

د نړۍ د بېلا بېلو سیمو څېړنې او پلټنې د دې ښوونه کوي، چې نه یوازې زموږ په پښتنې ټولنه، بلکې د نړۍ په ډېرو تېرو ټولنو کې زامنو ته تر لوڼو زیاته توجه کېږي او میندې او پلارونه له لوڼو سره تر زامنو زیاته مینه کوي. زموږ په ټولنه کې که وګورو، نو لور خو ښځې اولاد نه ګڼل کېږي او کله کله خو د یو زوي د راوړلو لپاره پرله پسې شپږ اووه لوڼې راوړل کېږي. د لوڼو په اړه زموږ د ټولنې نظر دا دے، چې د پردي کور ده او پردي کور ته به ځي.

له دې امله یې څوک دومره پروه نه کوي. په ځینو سیمو کې ښځې د جنسي توکي په توګه ګڼل کېږي او ځینې کورنۍ لوڼو ته ځکه خوشاله وي، چې پېغلې به شي او خرڅې به یې کړي او د واده په نامه او په دې پرده کې د لور د خرڅول وپایلې، خو موږ تاسو ټولو ته څرګندې دي، چې په سخرګنۍ کې ورته په کومه سترګه کتل کېږي.

خیر زموږ په ټولنه کې پر ښځو او لوڼو ظلم ځانته اوږده کیسه لري، چې موږ یې دلته نه وخت لرو او نه په دې موضوع نور غږېږو.

خبره مو د لوڼو کوله، پخوا که به زامن د مېړو په توګه ګڼل کېدل او زموږ په دودیزه ټولنه کې به پرې د پلار او کورنۍ ملا ټینګېدله، خو نن هغه شرائط هم نه شته او وخت دومره پرمخ تللے، چې که هر انسان خپله خېټه هم وساتي، لویه خبره ده، نو اوس ولې باید لوڼو ته په سپکه سترګه وکتل شي. او د خدای بنیادم ونه ګڼل شي. که له یوې خوا موږ پښتونولۍ او دودونو له ښځې سره ځینې ناروا چلند او د سورې په نامه بېلا بېل ظلمونه کړي، نو له بلې خوا هم ښځې او لور ته د ډېر عزت او درناوي قایله ده. هم دا راز اسلام هم لور ته ډېر اهمیت ورکړے او هغه یې د جنت په ګل، رحمت او داسې نورو نومونو نومولې ده، او که د زامنو په پرتله د لوڼو د ستاینې حدیثونه راغونډ کړو، نو کتابونه ترې ډکېږي.

په ناپوهو عربو کې هم ځینې دودونه او ناوړه رسمونه دود وو، خو اسلام دغه دودونه او د لوڼو په پرتله دغه حساسیتونه له مخه یوړل، قران شریف وایي؛ کله به یې چې یو سړي ته خبر راوړ، چې ښځې دې لور زېږولې، نو له غوسې به یې مخ سور شول او د شرم له امله به له خلکو ډډې ته شو یا به یې لور ژوندۍ ښخه کړه. ؛ (سوره نخل)

یوه ورځ یو سړی له رسول الله مبارک سره ناست و، ناڅاپه ورته چا خبر راوړ، چې خدای لور درکړې ده، د دغه عرب رنګ وتښتېد او ډېر خپه شو، پیغمبر (ص) ورته د خواخوږۍ او ډاډېنې لپاره وفرمایل؛ ځمکه د همغې بوج زغمي، هسک ترې خپل سیوری نه غړوي، خدای تعالی یې هم روزي رسوي، نو ته ولې خپه یې؟ ستا لور د ګل په څېر ده، چې بویوې به یې، دا خو ناښوښې خبره نه ده؛

امام صادق علیه السلام فرمایي؛ یو سړی د خدای رسول ته راغی او یو بل کس ته یې، چې له رسول الله مبارک سره ناست و، وویل چې خدای لور درکړې ده.

د سړي رنګ زېړ واوښت او اننګي یې له شرمه سره شول، د خدای رسول وپوښته، چې خبر خو دی، وې ویل خیر نه دی، سړي خبر راوړ، چې لور مې شوې ده.

د خدای رسول ورته وفرمایل؛ دروندوالی یې په ځمکه دی او د خدای تر اسمان لاندې به ژوند کوي، روزي هم خدای ورکوي او دا خو د ګل په څېر ده، چې کور به دې پرې خوشبوي وي. بیا د خدای رسول خپلو ملګرو ته مخ واړاوه او وفرمایل د چا چې یوه لور وشوه، دروند بوج یې پر اوږو پربوت او څوک چې د دوو لوڼو پلار شو، خدای دې ورسره مرسته وکړي او د چا چې درې لوڼې وشوې، نو جهاد او هر سخت کار ترې معاف دی او کوم سړی چې څلور لوڼه ولري، نو ای د خدای بنده ګانو هغه ته پوره ورکړئ او مهرباني ورسره وکړئ؛

له دې حدیثه څرګندېږي، چې د اسلام له نظره د لوڼو د مور و پلار دنده د زامنو تر مور و پلار سخته ده، ځکه چې د ښځو احساسات او جذبات لطیف او نرم وي او باید ډېره ځیرنه یې وشي، چې بوتې د خپلو احساساتو له امله له لارې کوږ نه شي. همدا راز د واده او نورې مسئلې هم لري، نو ځکه د خدای رسول خپلو ملګریو او مسلمانانو ته له داسې کس سره د مرستې حکم کړی. البته د لوڼو روزل ډېر لوی ثواب هم لري او د ځینو حدیثونو له مخې د لوڼو پلار به نېغ جنت ته ځي.

د ډالۍ په وېشلو کې د لوڼو مخکې کول

د خدای رسول فرمایي؛ څوک چې بازار ته لاړ شي او د خپلې کورنۍ لپاره کومه ډالۍ واخلي، نو د هغه چا په څېر دی، چې د خدای په لاره کې یې بېوزلیو ته صدقه ورکړې وي او د ډالیو په وېشلو کې اړینه بربښې، چې لوڼو ته تر زامنو مخکې ورکړل شي، ځکه چې څوک خپله لور خوشاله کړي داسې ده لکه چې د

حضرت اسماعیل یو زوزات یې ازاد کړی وي او کوم څوک چې خپل زوی د ډالۍ په ورکولو خوشال کړي، داسې ده لکه د خدای په لار کې او د هغه له وېرې ژاړېدلی وي او دا به جنت ته ځي.

بهلول څه وایي؟

وایي چې یوه ورځ یې اسحاق بن محمد ته خبر راوړ، چې لور دې شوې ده. اسحاق چې د زوی د زېږي په تمه ناست و، ډېر غمژن شو او له خوراک څښاک یې لاس واخیست او د چا خبره لوړ ترلی یې وکړ. بهلول چې له دې خبر شو، نو اسحاق ته ورغی او وې ویل دا دومره ژړا انګولا په څه کوې، شکر نه وباسې، چې خدای تعالی روغ رمټه بچی درکړی دی. که د دې روغې او سالمې لور په ځای یې زما یې زما په څېر لېونی زوی درکړی وای، نو بیا به دې څه کول؟ اسحاق چې دا خبره واورېده، نو ډېر خوشاله شو، په خندا شو او لوړ تړ یې مات کړ.

له دې څرګندېږي، چې انسان باید په دې خوشاله وي، ځې خدای روغ اولاد ورکړی دی. رسول الله مبارک ته به یې، چې کله د چا د بچي خبر راوړ، نو لومړی به یې دا پوښتنه کوله ، چې روغ دی او که نه. که روغ به و، نو ډېر به خوشاله شو. دا پوښتنه به یې نه کوله، چې لور ده او که زوی، ځکه چې د هغوی په اند دواړه برابر وو.

د اروپوهنې او مېرمنو او لوڼو د نفسیاتو پوهان وایي، چې لور د زوی په پرتله له مور و پلار سره ډېره مینه کوي او مور و پلار ورباندې ډېر ګران وي.

زموږ په ځینو ټولنو او پرمختللیو ټولنوکې چېرته، چې د کمبائن او ګډې کورنۍ سسټم نه شته او لوڼه و زامن تر واده وروسته له خپلو میندو او پلرونو جلا کېږي او ځانته کورنۍ جوړوي دا خبره څرګنده شوې، چې د مور و پلار تر زړېدو وروسته لوڼې د زامنو په پرتله د مور و پلار پوښتنې ته ډېرې ورځي او د هغوی ډېر خیال ساتي. ډېر زامن تر واده وروسته د خپل کور شي او مور وپلار ته دومره پاملرنه نه کوي، خو لوڼې تر واده وروسته هم تل د مور و پلار یې جلا او سېږي، نو پوښتنې ته یې هرو مرو ورځي.

خدای پاک څه خوښوي؟

شیخ الطایفه ابو جعفر طوسي رضوان الله علیه له حضرت امام صادقه (ع) نقلوي چې خداي پاک دوه فرښتې د یو کلي د مرګ او تباهي لپاره واستولې، کله چې دې کلي ته راورسیدې، نو یو سړے یې ولید چې په توره شپه کښې یې د خداي درګاه ته لاس اوچت کړي دي او په عبادت او ویر ژړا لګیا دے.

له هغې دوو فرښتو یوې بلې ته وویل: ښه به دا وي چې د دې سړي په حقله پوښتنه وکړو چې هغه هم له نورو سره مړ کړو؟ دویمې فرښتې وویل: زۀ خپل کار سر ته رسوم او په دې حقله هیڅ پوښتنه ونه کړم. لومړۍ فرښتې له خدایه د هغې سړي په حقله وپوښتل. خداي پاک هغې فرښتې ته چې پوښتنه یې ونه کړه وحي وکړه چې هغه سړے دې هم له نورو سره مړ کړي (فقد حل به معهم سخطی ان هذا لم یتغیر وجهه قط عضباً) په هغۀ باندې هم د نورو کسانو غوندې غصه یم، ځکه چې هغه هیځکله د خلکو د ګناهانو په لیدو غصه نه دې شوې چې مخ یې له خفګانه بدل شوې وي. او هغه فرښتې چې له خدایه یې پوښتنه کړې وه خداي پاک پر هغې غصه شو او یوې جزیرې ته یې واچولو اوس هم ژوندي ده او د خداي تر غصې لاندې ده.[1]

محمد بن یعقوب کلیني رضوان الله علیه له حضرت امام باقر (ع) نقلوي چې هغوي وفرمایل: خداي پاک حضرت شعیب (ع) ته وحي وکړه زۀ به ستا له قومه سل زره کسان عذاب کړم سلوېښت زره کسان له هغوي ګناهګار او بدکاري دي او شپېته زره کسان به ښه کسانو څخه وي. حضرت شعیب (ع) عرض وکړ: پروردګارا! بد کسان خو د هغوي له بدعملۍ په سبب عذابوې، خو د دې ښه او نیکو کسانو څه ګناه ده؟ فاوحی الله عزوجل الیه داهنوا اهل المعاصی و لم یغضبوا الغضبي خداي پاک حضرت شعیب (ع) ته وحي وکړه: ځکه چې هغوي له ګناهګارانو سره سره روان وو او په هغه ګناهانو باندې چې زه پرې غصه کیدم غصه نه شوم.[2]

1. الکنی 1 ټوک 310 مخ
2. فروغ کافی پینځم ټوک 56 مخ